

Kodėl Hermiona Ikyrėlė nenašo „Google“ — p. 3

Tikroji kritika – ant žemesnio laiptelio nei tikroji kūryba — p. 6

T. Venclova verčia Cz. Miłoszq — p. 7

Knygų mugės rezonansas — p. 9

„I begalinę laisvę kaip į kalėjimą“

AUDRONĖ GIRDZIJAUSKAITĖ

(ten jis keletą metų dirbo), sakė, gal parodys kokių darbų, bet svarbiausia – skaitys savo eilėraščius. Dirbtuvės buvo Šv. Faustinos bažnytėje, viename iš Vokiečių gatvės kie-mų. Bažnyčioje buvo šviesu, nuo palubės nukarusios spigino lempos, ant pakylos stovėjo kažkokie griozdai, gal ir ap-dengta skulptūra. Susėdom kas kur, kažką šnektelejom, ir Vytautas, lyg ir atsklausės mūsų, pradėjo skaityti eilėraščius, priės tai ilgai aiškinės, kad čia „nieko tokio, kad tik šiaip tokie va“... Mūsų būta nedaug, gal koks penketas. Kai pradėjo atsistojęs skaityti, jo plaukai, apšvesti iš už nugara, atrodė, dega švelnia ugnimi, lyg kokia aureolė. O balsas po skliautais skambėjo lyg atklydės iš toli toli... Tai buvo toks paprastas, atviras ir labai skaudus atsiskleidimas. Ir eilėraščiai – tarsi bėgančiojo nelygus kvėpavimas. Radau da-bar knygoje apie Šerį tokį 1961 metais rašytą, gal tą, gal pa-našų į anuomet skaitytus, tai ir pateikiu ištrauką:

Ant Gedimino kalno. Antra iš dešinės – Laima Rapšytė. 1954

Aš arklys
prunkšdamas nuėjau tolimą kelią.
Ir paklydau, ir nežinau,
kodėl paklydau.
Gal platesniu žingsniu nepajautau
šalimais griovių ir tvorų.

Kaip visa tai atsitinka.
Ir paklydusiems saulė teka.

Ir pro raudoną šviesą žingsniuoju
kaip ir pro žalią,
pasibaidebės baltos žąsies,
i begalinę laisvę kaip į kalėjimą.

Neatsitiktinai po to ilgą laiką galvojau, kad Šeris buvo tremtyje ir girdėti eilėraščiai – iš tos patirties gimę. Po skai-tymo kalbėjomės, ant stalelio atsirado tipiškos dirbtuvės vašės, buvo labai gera. Vytautas kažką piešė bloknote. Po kelerių metų kartą atėjo pas mane Laima ir padavė tokį kartoninį dėklą: „Tvarkiau namus ir radau tavo portretą, Šerio pieštą. Gal tau bus įdomu?“ Šerio pieštą? Tą vienintelį kartą susitikus?! Portretas buvo puikus. Moderni monotypija, kuriuo žaliai juodų ir rausvų linijų deformuotas mano veidas

ir aštrus įkypas žvilgsnis iš profilio vis dėlto atpažistamas. Buvau nustebinta tokio nesavanaudiško Laimos gesto ir iki dabar esu dėkinga jai ir Vytautui. Tik gaila, nei vienam, nei kitam niekuomet to nepasakiau... O buvo progū. Šiandien vis dažniau galvoju apie tą posmą, apie taip subtiliai Šerio paslėptą geliančią mintį – „Ir paklydusiems saulė teka“ – ir apie ejimą „i begalinę laisvę kaip į kalėjimą“... Pastaruosius žodžius galima priskirti daugeliui mano kartos žmonių – ar-klių, kaip juos pavadino Vytautas, gal nenorėdamas visą at-sakomybę palikti žmogui.

Vieną rudenį Laima pakvietė mane su Tomu Venclova pas save. Manau, kad namas, kuriame nuomojosi kambari, buvo Šnipiškių pradžioje, šiek tiek pakilus nuo Neries, ma-tyt, tarp Šv. Rapolos bažnyčios ir dabartinių dangoraižių. Antro aukšto, vadinamujų „salkų“, kambaryste Laima gyve-no su Mirga. Kambarys labai tiko panelėms, nes tiesiai iš kiemo turėjo siaurus laiptus palei medinę namo sieną. Tai-gi, jos buvo laisvos nuo šeimininkų kontrolės. To pasisve-

čiavimo neužmiršiu niekuomet, nes buvom vaišinami žaliu šaltmėtiniu likeriu, saldžiu ir tąsiu, o užkasti galėjom tik sausainiais „Spaliui 40“. Likeris veikė klasingai: po truputį svaigino, vertė vis dažniau lipti laiptais į kieme esan-čią „patogumų“ būdelę, o paskui émė kelti šleikštulį nuo to saldumo, susimaišiusio su gausiais pigių rūkalų dūmais. (Maskvoje tokio „brudo“ neteko gerti, ten dažniau vaisintasi dienos vargais ar sportu užsitrarta degtinėle su silke ir orkaitėje keptomis bulvėmis, ir jokių pasigérimų.) Vienintelis Tomas nerūkė. Kai pakilome eiti namo, tamsoje nulipome tais ne-lemtais laiptais, mums abiems buvo negera, py-kino. Parymojome ant tilto, dar pasédėjome ant krantinės turėklo, pakvėpavome tyru oru, kad namo gržtume geresnės formos. Tomas, saky-čiau, kažkaip elegantiškai ir ramiai derino bo-hemą su rimta savišvieta ir nenuilstamu saveς tobulinimu. Todėl vėliau man kartkartėmis at-eidavo į galvą mintis, kad savo elgesiu ir tam tikra pozicija gyvenime jis buvo kažkuo pana-šus į Oskarą Milašių. Nors koks iš tiesų buvo

Milašius – nežinau ir niekas nežino. Nei Lai-monas Tapinas, parašęs apie jį knygą, nei Rimas Tuminas su Mantu Vaitiekūnu, parodę jį „Madagaskare“...

Kuri laiką traukos centru buvo tapę Giedrius Pakonai-čio namai Tilto gatvėje, visai netoli Vilniaus gatvės žiedo. Čia rinkdavosi gan daug būsimųjų intelligentų. Yra užsukęs ir Mečislovas Bulaka. Vieni ateidavo nuolatos, kiti tik už-klysdavo, pro šalį eidami. Vieno iš buvusių lankytojų po-žiūriu, „ten buvo įdomu, ten vyko orgijos, kur galėjai pamatyti net šiandien plačiai žinomo žmogaus žmonos striptizą, – nekaltos orgijos!“ Šokti, garsiai leisti madingą iš Vakarų ar pačios Amerikos gautų muziką, taškystis mintimis užgeriant vynu ar kava, juoktis iki alpilio, kuo nors žavėtis – tai jau ir buvo „orgija“, kažkas neleistina.

Pakonaičių beletažinis butas visuomet buvo prietemoj, nes po langais augo didžiuliai medžiai ir saulė užklysdavo tik vakarop. Giedrius éjo savo tévo, žinomo otolaringologo, pè-dom ir studijavo mediciną (profesorius Pranas Pakonaitis bu-vo mano tévo kolega, po karo mūsų šeimos bendravo, o mes, vaikai, visi buvom profesoriaus gydyti arba operuoti); Gied-riaius žmona Gena, Laimos draugė, baigusi studijas, jau dirbo Rašytojų sąjungos klubo bibliotekoj, kur dažnokai lankyda-vausi. Jų namuose visuomet buvo knygų ir gerų plokštelių;

Musių naikinimas

Musės yra viena iš Dievo sukurtų padermių, kurias visi naikina, bet niekas nesugalvoja jų ginti ar bent kovoti prieš jų naikinimą. Kol kas neatmestina galimybę, kad dar gali atsirasti grupuotė, ginanti musių teises. Kodėl jos naikinamos – į kvalius klausimus neatsakinėjama, nors jos yra tarsi pasaulio kūrimo šalutinis produktas, kuris, savaičiame suprantama, yra niekam nereikalingas.

Musės nėra begalviai padarai, jos turi protą, tik zoologai – tiek ikitarybinio, tiek tarybinio, tiek potarybinio laikotarpio, – vienu žodžiu, materialistai ir jų oponentai kažkodėl įnirtingai nenorėjo pripažinti ir net tos minties bijojo, kad musės turi protą. Kaip kitaip paaškinti jų gebėjimą pabusti anksčiau už „Lietuvos ryta“ ir gelti nepridengtas vietas? Argi kvailys taip elgiasi? Visiškai neišku, kodėl armijos visų šalių mokslineinkų neatkreipia dėmesio į šį įdomų faktą. Taip, girdžiu chorą prieštaraujančių: jos orientuojasi pagal kvapą ir pan. Tada atsakykite į esminį klausimą: Lietuvoje jau visi metai siaučia pedofilio skandalas, praudės keturias gyvybes, o nė vieno pedofilo ištroskusi tauta taip ir neišvydo. Kaip matote, gyvenimas pilnas neišaiškintų reišinių, tik raitykis rankoves ir imk arkla, knygą, lyra...

Tiesa sakant, paralelės tarp musių ir pedofilių atsirado nedėl to, kad kedofilai pastaruosius kviečia naikinti vos ne kaip pirmąsias. Sulyginimas gimė dėl neiškumo: musių elgesio niekas nenori pripažinti mokslo objektu ir tyrinėti, pedofilais sera visa tauta su jėgos struktūromis imtinai, tik be rezultatų. Musėse neranda proto, Lietuvoje neranda pedofilių.

Su didele baime įsivaizduoja siaubingą scenarijų: vieną ryta nelieka musių ir „Lietuvos rytas“ pabunda pirmas, tame – o siaube! – pranešimas, kad Lietuvoje neliko pedofilių. Valdovų rūmu, Grinevičiūtės ir Krivicko laidu, „Pirmo karto su žvaigžde“, „Kakadu“ ir dar daugelio tokiu, be kurių tauta negali lyg be oro. Pasidarė nyku ir tuščia, nėra apie ką pasikalbėti su kaimynu, pasiginčyti su bendrakeleivių. Tylu, nezyzia nei musės, nei žiniasklaida. Štai tada ir įvyksta tragedija. Ne, naujasis taučinės herojus Drąsuius neužgimsta, Kusaitė neišsižada Alacho ir nepasako tiesos, Pociūnu byloje viskas tampa – pagaliau! – aišku, slaptosiomis VSD pažymomis išdykauja darželinukai, net nepatogu sakyti, ką su jomis išdarinėja, slaptajį CŽV kalejimą prisimena vienas vienintelis Anušauskas, kyla įtarimas, kad parlamentarai teko garbę jame pabuvoti, o gal net išbandyti ketvirtos kategorijos kyvotos metodus, nes tiek valdžio laiko praleidus aiškinantis vieną reiškinį privalus iki galo. Taigi nieko tokio, kuo gasdina, ko bijo patys tiesos sergėtojai, valstybingumo ramsciai, nekylystantys ir neklaidinantys. Atsitiks kitkas: staiga išaugs nusikalstumas! Tas pats bjauriausias, buitinis, kada brolis prieš brolį, sesuo prieš seserį, vaikas prieš tėvą... kaip anais laikais, nepasidalinančios žemės ir kitų materialinių gėrybių. Kadangi žemė seniai padalinta, materialinės vertybės nesukauptos, tad belieka tos vertybės, kurias kasdien mums skleidžia radio ir televizijos dėžės. Mes susitaikėme su jomis, mes pripratomės prie jų lyg prie narkotikų ir staiga nelieka duonos kasdieninės! Jeigu neužteks išmalti artimam savo snukį, nesunku prognozuoti, kad bus malami Seimo ir Vyriausybės langai pavymui akmenims laidant šükius: Kubiliau, kur padėjai mūsų mylimą Krivicką. Laisvą ekraną tiesos skelbėjai Rūtai (gal Rūtoms, nes dabar jau dvi), velniop valdžią, duokit televizorių. Ir taip toliau.

Visi laiškai – žirafos

Labas, Ritz.

Šianakt sapnavau, jog gyvenome dideliame viešbutyje prie jūros. Tokiame kaip Scotto Fitzgeraldo deimantas, savo ruožtu buvęs *as big as „Ritz“*. Didelių daiktų kaimynystėje maži pranysta, sutrupa į trupmenas, tad ten nieko daugiau ir nebuvu, tik viešbutis ir jūra. Dangaus, žinoma, nesidairiau, dangus per toli. Pažvelgęs pro langą pamačiau, jog po balkonais pakrantėje stovi mėška alkanomis rubino akimis, žybsinčiomis nuo išbėgusių į balkonus viešbučio gyventojų fotoblyksčių. Meška irgi buvo *as big as „Ritz“*, tačiau šalia jos smėlyje įžiūrėjau dar kai ką.

Šveicarišką peiliuką užlankstytomis geležtėmis, gulėjo veikl nejudėdamas. Bandžiau suskaiciuoti geležtes, o prisitraukęs ji visa tinklainė optika supratau, jog tai visai ne peiliukas, tai keistas vabalas, lėtai ropojantis smėliu valgydamas, šaukdamas, barstydamas maistą iš straublio.

Mažų daiktų kaimynystėje dideli pranysta, kaip kalnų padėjėje pranysta patys kalnai, tad nebebuvo nei meškos, nei viešbučio, nei jūros, tik vabalas su byrančiomis iš straublio kriauskliemis kažko. Ir nubudau lyg tomis kriauskliemis pa springęs, ir pakalbėti noriu apie mažus daiktus. Tik gal ne tuos, kuriaus žongliravo Arundhati Roy savo romane.

Štai atsidariau tuščią puslapį kompiuteryje, tačiau jį mačiau tik tol, kol klavišas ižiebė pirmąją raidę. Taip smulkus objekto sunaikina stambų, taip kartais žiedas sunaikina ranką ar spuogas veidą. Jei norime pasislėpti, mums nebūtina liesti į spintą arba po lova, pakanka pasidažyti lūpas. Taip, kad jos kristų iš veido ir dužtų. Ir niekas nematys mūsų, vien lūpų duženą.

Jei turi sieną, tik pakabink ant jos paveikslą ir sieną išnyks, jei turi grindis, tik pamesk aukštinį dubloną ir išnyks grindys. Net ir to nereikia. I sieną pakanka įkalti vinij būsimam paveiks-

Tie, kas mus valdo, manipuliuoja, kas nori mums įteigti, kad juoda yra balta, o ne atvirkšciai, nepriklauso kategorijai Viešpaties atleistujų, ne, Viešpatis jiems niekada neatleis, nes jie ŽINO, ką daro. Ir daro tai pasimėgaudami, atvirai, ciniškai tyčiodamiesi iš mūsų visų. Jie šiuo atveju visiškai susitapatiniai su muse, kuri keliasi anksčiau už „Lietuvos ryta“ ir gelia neapdengtas mūsų vietas – ar tai būtų naikiniu prakaitu dvokiantis kūnas, ar niekuo nepridengta siela. Kurį įgėlimą skauda labiau?

Tvoros tvėrimas

Žemė buvo sukurtai per septynias dienas, tvora tveriamai kiek ilgiau. Tvoros paskirtis – atskirti tam tikrą žemės plotą, pavyzdžiu, Baltarusiją nuo Lietuvos, sklypą nuo kaimyno karvės, psichiškai nestabilų pilieti nuo visuomenės ir taip toliau. Tvorą tverti galima dėl gražumo ar iš reikalo. Prieš tai stovėjusi tvora, tverta tévo, neatitiko abiejų reikalavimų, tai yra nebuvu graži ir nesaugojo nuo kaimynų šunų, kačių, vištų ir kitokiu gyviu, kurie veržiasi į svetimą sklypą atlikti gamtinį reikalą ar šiaip padūkti (taip buvo nulaužta magnolių, kurią padovanavo vaikai). Tėvas tvorą tvėrė iš medžiagų, kurios pasitaikė po ranka: gabalai surūdijusio vielos tinklo įvairaus dydžio akimis ir įvairaus aukščio, stulpai iš metalinių vamzdžių, armatūros galbalų, medžio. Kažkas iš vaikų klausė: kodėl tokia netvarkinga tvora, negi senelis neturėjo už ką nusipirkti normalaus tinklo su stulpais? Turėjo, bet nebuvu kur nusipirkti, bandau paaškinti, bet nesupranta. Tieki to, visa tai irgi buvo pirkta, tiksliau, su kombinuota. Bet ir tai tiek to. Nepritekliaus laikai praėjo, laimingi jų nepatyre, dabar yra visuotinio pertekliaus laikai, kai tau siūlo to kikirėlė geidžia, ko rožiniame sapne negali išvysti. Todėl ir dabartinė tvora šviečia iš tolo. Dabar, jeigu kas ir kalba, tai sako: turi iš ko tokią tvorą tverti.

Norint tinkamai užtverti tvorą, reikia nustatyti žemės sklypo ribas, kitaip pinigai bus paleisti vėjais, nes kaimynas pareikš, kad priklausai žemgrobių klanui, nusavinęs centimetrą kitą jo nuosavybęs, kuri yra šventa. Juk dėl tos priežasties kilo ne vienas tarptautinis konfliktas ir pasibaigė kraujomis. Geriausia nepasitikint matininkais savo žemę išmatuoti žingsniais pagal formulę: sklypo ilgis ir plotis, dalintas iš metro ir dviejų. Kitaip sakant, kad ir kas šalia taves gyvena – užguitas žmogelis ar perprusės kandidatas į Seimo narius, tvorą tverk su nuostoliu sau, t. y. kaimynui palik rėžį savo žemės, kad plotą sudarytų metras iš dviejų, kaip priminimą, kiek žemės užimsi me nukeliavę į amžinosios medžioklės plotus. Tada kaimynas numos ranka į tavo tvorą. Nors yra pasitaikę atvejų, kai tampa po instancijas net dėl tvoros aukščio ar formos. Teko girdėti, kad vienos nagingas pilietis užtvėrė tvorą iš lentų, kuriose buvo išpjaustyti žuvų siluetai. Teko matyti – išpūdinga, bet jo kaimynui, vaikystėje vos nepaspringusiam žuvies ašaka, pasirodė kitaip, todėl teko išpjauustum ypridengti.

Tvoros tvėrimas ištisės trunka kur kas ilgiau nei pasaulio kūrimas, nes veikla dangiškoje ir žemiškoje sferose skiriasi kaip diena nuo nakties. Mat dangiškoje sferoje, pavyzdžiui, nelyja ir darbininkai nesislapsto nuo lietaus, danguje niekas nežino, kad pirmadienis sunki diena, kai viskas krinta iš rankų. Ten netrūksta vinių, plaktukų, cemento, kalkių, net baltų darbininių pirštinių, kurių pora akcijos metu nekainuoja nė lito. Mūsuose, žemiškoje, brēstančio kapitalizmo sferoje, irgi neturėtų trūkti tokios smulkmenų kaip darbinės pirštinių, faktiškai jų ir ne-

trūksta – didieji prekybos centrai nesaudžia, tik kartais nėra kam nuykti jų nupirkti – tiekėjo problema. Taigi žemėkasis tvorus tvėrimas vieniems trunka visą gyvenimą. Štai vienas pažstamas prieš trejus metus pradėj smagiai tverti tvorą – išspovė statinių ir ēmė kalti. Užtruko gerą valandą ir spėjo sukalti septynis statinius. Kažkas neatidėliotina jam sutrukėdė ir likusieji statiniai guli iki šiol paslėpti vešlos augalijos ir jau spėj gerokai apipūti.

Tvora trukdo laisvai komunikacijai, aiman, net demokratijai! Per sankcionuotas ar nesankcionuotas, nebūtinai gėjų, eitynes viešosios tvarkos sargai ima ir užtveria visus priėjimus ir privažiavimus, neva taip saugodami eitynių dalyvius nuo minios arba atvirkšciai, o iš tiesų siomis barikadomis saugo tautą nuo demokratijos ir varžo piliecių laisvę (ar ne taip atsitiko per gėjų eitynes, kai du gražūs Seimo vyrai panoro paviešinti savo seksualinę orientaciją, o policija jiems neleido to padaryti – tikriausiai saugodama Seimo įvaizdį, juk tokiai ištaiga užtenka vieno paviešinio netradicinę seksualinę orientaciją). Kiekviena tvora – tai kliūtis. Kliūtis imti ir kliūtis gauti. Laisvai, be apribojimų. Juk tarybiniais metais plito anekdotas apie tvora aptvertą Kauną. Dabar niekas nesirengia aptverti Kauno, nes Jame liko tik gerokai apipešiotas ubagų karalius, net Daktaro – ir to nėra. Dabar vertingiausia Kauno savybė yra faktas, kad šalia jo – kedofilių lopšys Garliava.

Tvoros analis laikais būdavo reikalingos apie visus fabrikus, gamyklas, kombinatus, kaip antai mėsos. Ryškiausias pavyzdys. Kiek būdavo sugalvota būdų, kaip tų tvorų išvengti. Kiek istorijų, herojų, anekdotų pagimdė tos tvoros. O jos testeboti dar vis, anot klasiko. Ir stovės, nors neštė nėra ką, viskas išvežta. Kaip nebylus paminklas anam laikotarpiui, kurį visi pamiršta, o prisimena tik norėdami pateisinti savo nerangumą ar neveiklumą. Jeigu jau žengtelėjom į aną laiką, būtina paminėti, kad sienos juosė ne tik mėsos ir kitokius kombinatus, bet ir valstybę, kuri turėjo vieną vardą. Budriai saugomos sienos, pro kurias ne kiekvienas zuikis galėjo pasprukti. Tiesa sakant, nežažai buvo tokiai, kurie laisvai migravo – viena koja čia, kita ten. Dabar vienus už tai tarkuoja, kitus pelnytai ar ne visai pamiršta, treti draskosi marškinus, įrodinėdami savo kankinystę. Bet tiek to anuos laikus ir jų tvoras.

Prieš tveriant tvorą būtina atsakyti sau į klausimą: nuo ko ją rengiesi atsītverti? Nuo aplinkinio pasaulio? Nuo kaimynų? Nuo palaidų naminijų ir laukinių keturkojų bei dvikojų gyvių ar paukščių? Neatsakius į šį klausimą, galima tikėtis ilgo tvėrimo ir nekokios tvoros. O atsakius teisingai, belieka tikėtis didelio nusivylimu, kai neilgai trukus paaiškėja, kad tvora neatitinka elementarių reikalavimų, ką ir kalbėti apie ES reikalavimus, kuriuos mums visiems gyvenimo atvejams perša uolūs valdininkai. Tada belieka tverti tvorą nuo abstrakčių sklypo ribų pažiudėjų. Arba nuo imuniteto pažiudėjimų. Visiškai įmanus dalykas užsivertvi tvorą nuo imuniteto, garbės ir orumo, sveikatos ir žemumų astralinių kūnų nepageidautino poveikio.

Galimas dalykas, Dievas, kuris gyvena netoliese, gal net gretimame sklype, kurdamas pasaulį galvojo kaip lietuvių demokratų tėvai (rašau daugiskaita, nes bijau nepataikyt) – plačiai, su užmoju, be suvaržymų ar „laisvu stiliumi“. O čia še tau kad nori! Ir godus, bet tingintis dirbtai kaimynas, ir kitokis „brudas“.

JUOZAS ŠIKSNELIS

lui, o kažkur nuriedėjusį pinigą pakanka išsivaizduoti.

Isivaizduok, kad pas tave i įgimtadienį atėjo šešiasdešimt vyru. Jie tau ir bus kaip koks vyrų choras „Varpas“, egzistuos tik kaip progenė levée en masse. Tačiau jei išgerisi tris taures baltojo ir staiga vieną įsmylėsi, visi kiti dings akimirkniu. Bus sunaikinti, susilies su apmūšala. Vienas ivedės penkiasdešimt devynis, paversdamas juos dulkių sauja. Tik atkreipk dėmesį į šveicarišką peiliuką ir šis išsyk virsta keistu vabalui, gebančiu eliminuoti meškas, viešbučius ir jūrmaraus.

Niekam dabar nejdomi Mona Liza, visi spėlioja, koksai tiltas jos fone ir koks ten metų laikas. Pa veikslu fonas apskritai labai pavojingas jų pirmajam planui, reikėtų jį uždažyti, kad neblaškytų. Net senojo nuotraukoje visų dėmesį traukia ne ten nupleškinta Krokuvos žydų šeima, o prie jos kojų gulintis apsivémę šuniukas. Uždažykim ir tą šuniuką, lauk šuniuką.

Zinoma, kad „Damoje su šermuoneliu“ parazitinis šermuonelis irgi uždažytinas, kaip ir „Damoje su kamelijomis“ – kamelijos. „Trijuose muškietininkuose“ uždažytina lelijai ant Miledi peties, o Šerloko Holmos istorijoje netgi daktaras Votsonas. Jei jau norime ramybės, tuščių sienų, švarių grindų, rimties ir susikaupimo.

Būdamas vaikas éjau sykį iš kolūkinų sodų. Pakelui sutiku klasikinį litografišką pavargėlį su maišu ant peties. Berniuk, duok man obuoliuką, tarė pavargėlis. Pavargėlis tu pavargėli, kodėl tada taip pasakei? Būtum sau éjės ir praejės, o dabar likai visam gyvenimui, grauži man sielą, nebeprisimenu tavęs, tik tą vieną sakinį graudžia intonacija, mažmoži, adatą, isegu-

Kadrus iš Jeano-Luco Godard'o filmo „Štekėjusi moteris“ (1964)

sių mane į iš pirmo žvilgsnio bereikšmių atsitikimų atlapą. Skauda man tave. Ne dėl taves, dėl to sakino.

Sakiniai uždažytini visų pirmą. Kai kas išsyk ir uždažo, priimdamai tik jais perduodama esmę. Nežinau, kas ta esmė. Kokia šuniuko nuotraukoje esmė? Kad apsivėmė? Man didžiausia esmė – patys sakiniai, žodžių sandūros, tarpai tarp eilučių, kuriuos kai kas teisingai siūlo irgi skaitya.

Man nesvarbu, kad *meilė trunka trejus metus*, kaip raše vienas prancūzas, ir netgi kad *žmogus miršta ir yra nelaiminges*, kaip raše kitas. Isivaizduok, man netgi nesvarbu, kad tu kritai nuo laiptų aname laiske. Man svarbu *kaip jūs visi tai parašete*. O *ką jūs parašete ar parašysite – jūsų pačių reikalus*, ne mano, to *ko aš ir pats kasdien prisigalvoju ir prisigyvenu*. *O kaip jūs visa tai parašete – jau mano, nes rašete man*. Taigi – stenkite toliau.

Jei jau nenorit mano žvilgsnyje virsti šveicariškais vabalaus, mėškomis, šermuoneliu, monalizomis ar iš kišenų bebyrančiais isivaizduotais auksiniais dublonais, lekiančiais uždažytu isivaizduotu grindu. Tokiu atveju būtų labai lengva nuleist ant jūsų vokus irgi

Ginsbergo staugsmas Jameso Franco balsu

Amerikiečių poeto D. A. Powello telefoninis pokalbis su vairinio filmo „Staugsmas“ (Howl), skirto žymiajai to paties pavidinimo Alleno Ginsberg poemai, kūrėjais ROBU EPSTEINU ir JEFFREY FRIEDMANU paskelbtas svetainėje „Poetry Foundation“ 2010 metų rugėjo 21-ają, „Staugsmo“ premjeros išvakarėse.

– *Judu bendradarbiaujate jau daugiau nei 20 metų. Gal papasakotumėte, kaip dviese dirbate?*

Rob Epstein: Suprasite iš šio pokalbio. Iš tikrujų mes neturime jokių išankstinių vaidmenų ar lengvai nusakomos formulės. Abu turime savo estetines pajautas ir jomis papildome vienas kitą.

– *Poezija, kitaip nei kinas, iš esmės yra individualistinis menas.*

R. E.: Nors Ginsbergas yra kūrės kartu su [Jacku] Kerouacu.

– *Teisybė! Bet dažniausiai poetai dirba pavieniui. „Staugsmas“ yra pats Ginsbergas, nors, be jokios abejonių, poetas ištraukia iš pokalbių su labai daug žmonių. Kas jus paakino imtis tokios savitos meninės vizijos kaip Ginsbergo „Staugsmas“?*

R. E.: Mums patiko pati idėja dirbti su poezija, nes tiek nedauja apie ją išmanome. Dėl to poezija kaip filmo tema mus dar labiau intrigavo.

Jeffrey Friedman: Bandėme suprasti pačią poemą ir kas už jos slypi.

R. E.: Nes „Staugsmas“ – tiesiog monumentalus veikalas. Ši poema, vos atlikta, galima sakytį, pakeitė kultūrą. Ginsbergui tai buvo išskirtinis gyvenimo tarpsnis, ir būtent į jį mes norėjome susitelkti. Tai, kas dejosi teismo salėje, suteikė puikią dingstį pakalbėti apie tuometinę epochą.

– *Taip, teismo salė filme prilygsta senovės graikų dramos chorui. O avanscene – pati siautulingoji ir žodingoji poema. Ko turėjote labiausiai paisyti, suteikdami „Staugsmui“ itin judrią vaizdinę kino formą?*

R. E.: Ginsbergui nebuvu naujiena „versti“ savo veikalą. Būtent dėl to, pirmąkart pristatydamas ši kūrinį publikai, pateikė ji kaip sakytinių žodį. Taigi mąstėme apie „Staugsmą“ kaip apie pasiodymą. „Staugsmo“ pristatymo metu tai buvo kažkas nauja. Iš to išsirutuliojo sleimo poezija (*poetry slam* [poetinių skaitymų varžytuvės su vertinimo komisija]) ir hiphopas. Norėjome atkurti tą embleminį momentą, kai poetinio kūrinio skaitymas literatūros žmones tiesiog įeletinė. Ir norėjome poemą pertiekti vaizdais, todėl pradėjome nuo Ginsbergo bendradarbiavimo su dailininku Ericu Drookeriu.

J. F.: Prieš mirtį Ginsbergas su Drookeriu plėtojo projektą „Ivaizdinti eilėraščiai“ (*Illuminated Poems*).

R. E.: Montažinėje pradėjė žaisti su tais piešiniais, nusprendė žengti toliau – piešiniaišas pakalbinti pirmine Gisbergo idėja. Netgi dekonstrukcinių animacijos elementai, – o tokį filme esama, – tėsia paties Ginsbergo dekonstrukcija – bandymas dekonstruoti poeziją, galima sakytį, buvo viena iš sudedamųjų Ginsbergo kūrybos dalių.

– *Filmo animacija kartais, užuot iliustravusi teksta, ištikruju jų dekonstruoja.*

R. E.: Aha, Ginsbergas šiuo požiūriu mėgo žaismę. Mums atrodo, kad štaijam būtų labai patike.

– *Teisme daugiausia gincijamas dėl nešvankybų. Galėjote paprasčiausiai neteikti didelės reikšmės „nepadrariai“ kalbai, bet juod nei vengiate galbūt nepriimtinios kalbos, nei piktnaudžiaujate ja.*

R. E.: Šiaisiai laikais pati nešvankumo savoka tokia sena-madiška. Gyvename epochoje, kai nė kiek nesivaržoma. Bet paradoksas: nors ničnieko nebeslepama, drauge stokoma autentiškumo. O Ginsbergo esmė: jei jau kalbi apie sekas, tai kalbėk autentiškai.

J. F.: 6-asis dešimtmetis buvo atpirkimo ožių ieškojimo era.

R. E.: Apibendrintai tariant, Jono Hammo personažas [advokatas] iš esmės kaltina visuomenę pasinaudojus Lawrence' u Ferligetti [„Staugsmą“ išleidusios leidyklos „City Lights“ iškėjė] kaip atpirkimo ožiu.

J. F.: Atpirkimo ožiai mums reikalingi kovai su tuo, ko bijome ar nesuprantame.

R. E.: Iš šio taško, žinoma, galima žiūrėti ir į nukreiptus prieš homoseksualų santuokas argumentus, kuriais demonizuojami lygibės šalininkai.

J. F.: Taip pat mums buvo įdomu, kiek toli galime žengti su animacija, nenuboldami nuo poemos. Reikėtų jums pamatyti kai kuriuos mūsų pokalbius. Montažo padėjėjas siūlė mums išleisti knygą su mūsų el. laiškais dėl penišo.

R. E.: Daug animacijos buvo nupiešta Tailande. Tailandiečiai mums vis siuntė ir siuntė tokius milžiniškus penius.

– *Hm, įdomu, ar tai ką nors sako apie kultūrų skirtumus?*

R. E.: Taip, jie labai dosnūs.

– *Poetų gyvenimai dažnai būna įdomūs, bet nebūtinai dramatiški. Svarbiausia Ginsbergo gyvenimo drama – teismas – vyksta be jo paties. Kaip paaškintumėte ši kūrybinį sprendimą?*

R. E.: Tai dokumentika paremtas filmas. Mes nė negalvojome kurti dramos. Žinojome, kad darysime poeto „portretą“.

J. F.: Teismas mums leido įvairiapusiškiau pristatyti tą laikotarpį. Kita vertus, poemos turinys mums atrodė dramatiškesnis už patį teismą.

R. E.: Net jei teismas mums suteikė progą nušvesti epochą.

– *Taip, teismo scenomis epocha atspindėta labai vaizdžiai. Man ypač patiko Mary-Louise Parker tualetas.*

R. E.: Ji buvo itin dėmesinga savo kuriamo personažo išvaizdai.

J. F.: Pati pasirinko peruką.

R. E.: Ir akinius.

– *Perukas ir akiniai tobuli. Pagaliau juk ji vaidina dominkonų koledžo dėstytoja.*

R. E.: Ir nors žiūrovai labai mėgsta teismus, „Staugsmė“ jis nepretendavo į prikaustančią prie kėdės dramą.

– *Manau, dauguma žmonių žino bylos baigij ar bent nu mano apie palankų teismo sprendimą. Priešingu atveju Ginsbergo poema nebūtų prieinama.*

R. E.: Ginsbergui, kaip žinote, teko patirti daug skausmo ir dramų, bet mes jo gyvenimo įvykius norėjome tiesiogiai susieti su poemos turiniu. Todėl filme rodomas Ginsbergo santykis su Nealu Cassady ar Kerouacu naudojome

tik kaip struktūrinius elementus, tiesiogiai susijusius su kūriiniu.

– *Jamesas Franco filme išdarinėja neįtikėtinus dalykus, bet man jis gal nėra pirmasis i galvą ateinantis aktorius, svarstant, kas tiktų Ginsbergui iškūnyti. Kodėl pasirinkote būtent jį?*

R. E.: Franco yra puikus aktorius, maždaug tokio amžiaus, kokia buvo Ginsbergas, kai rašė „Staugsmą“. Be to, jis rašytojas ir studijuojas literatūrą. Mokësi Kolumbijos universitete ir Bruklino koledže – įstaigose, su kuriomis susijęs Ginsbergas. Franco mama žydė. Ir jis kupinas tos jaunatviškos kūrybinės energijos, kuria tiesiog trykšta ši poema.

– *Ar Franco reikėjo kaip nors fiziskai pasikeisti? Gal prieš filmavimą turėjo priaugti svorio?*

R. E.: Franco tikrai patyrė fizinių pokyčių – kontempliuodamas Ginsbergo idėjas ir klausydamas jo išrašų. Mažumėlį numetė svorio. Kad ausys atrodytų kiek atlėpusios, naudojo protezus. Jis gerai paplušėjo iškūnydamas ir įgarsindamas Ginsbergą, kurio charakteri kūrė visiškai savarankiskai.

– *Franco, mano manymu, „Staugsmą“ skaito tiesiog nepakartojamai. Esu girdėjęs skaitanti patį Ginsbergą, taip pat ir jo išrašu, ir žiūrėj filmą kai kada dingteldavo: „Ar tik Franco čia nejudina lūpu pagal Ginsbergo fonogramą?“*

R. E.: Skaičiau recenzijų, kuriose neabejojama, kad Franco tik žiopčioja pagal Ginsbergo balso išrašus. Tai nuostabu.

– *Šaunus Jameso Franco aktorių gebėjimų liudijimas! O juk perteikti ne skambėjimą, o dvasią ir yra sunkiausia. Imitavimas ir atkūrimas – skirtinių dalykai. Franco ne tiek megždžioja, kiek atkuria Ginsbergo fizinę esybę.*

J. F.: Judu, vyrukai, šiaip jau esate dokumentininkai, ir aš pastebėjau, kad „Staugsmė“ né per žingsnį neatitraukiate nuo šaltinio – teksto. Ir nors filme panaudota ir dokumentinės medžiagos, Ginsbergą ir jį supusius žmones vis dėlto iškūnija aktoriai. Kaip režisieriai, turbūt susidirbėte su skirtinių uždaviniu nei išprastai?

J. F.: Visiškai. Tai buvo dar nepatirtas iššūkis.

R. E.: O naudoti skirtinges šaltinius mes išmokome kurdamis dokumentinius filmus.

– *Dokumentiniuose judvjej darbuose dažnas netikėtuomo momentas. Pavyzdžiu, filme apie AIDS „Common Threads: Stories from the Quilt“ turėjote būti pasirengę tam tikroms staigmenoms, scenarijuje nenumatytiems dalykams. Ar kuriant šį, vaidybinių filmų buvo dalykų, kurie jūs nustebino?*

J. F.: Visada tikiesi, kad tave malonai nustebins aktorių darbas. Taip ir nutiko: aktoriai iškūnijo vaidinamus žmones ir situacijas. Tai – neįkainojamos akimirkos.

– *Gal sulauksite daugiau su poezija susijusių projektų?*

R. E.: Filmuose apie praeitį mes išižiūrime į vieno ar kitos laiko tarpsnio kultūrą. Šiuo atveju į kultūrą pažvelgėme pro poezijos akinius. Bet viliamės, kad poezijos yra visuose mūsų kurtuose filmuose.

www.poetryfoundation.org
Vertė Andrius Patiomkinas

Mobilusis

2006 metais pasirodė Stepheno Kingo knyga „Mobilusis“, kurioje populiarusis autorius iš Meino apraše, kaip Kažkas, pragiąsiingas Blogis ar Velnio įsikūnijimas per mobiliosius telefonus skleidžiamu impulsu pražudo, o vėliau pajungia ir kontroliuoja žmoniją nuo Niujorko iki Maskvos. Gavę ši impulsą ir susieti vieni su kitais tinkliniais ryšiais, žmonės išprotėja ir virsta zombiais iš kitų to paties autorius romanų. Sveiką protą išlaiko tik tie, kurie nesinaudoja mobiliuoju telefonu ir, kaip dabar madinga sakytį, „nėra tinkle“. Žinoma, Stepheno Kingo knyga yra rašytojo vaizduotės vaisius, tačiau tai, kad pa-saulis technologijų srityje per keletą dešimtmecijų pasikeitė ne-atpažistamai, yra akivaizdus. Prieš 25 metus asmeninis kompiuteris dar tik žengė pirmuosius žingsnius, o „Microsoft“ reklaminis šūkis „Asmeninis kompiuteris ant kiekvieno stalol“ atrodė fantastika iš Stepheno Kingo knygos. Anot statistikos, skelbiama tame pačiame visagaliame tinkle, Lietuvoje vien ketvirtokį, bent kartą kur nors naudojusi kompiuteri, dalis išau-go nuo 53 proc. 2001 metais iki 93 proc. 2007 metais.

Kai kibernetinė erdvė tapo socialinio elgesio pavyzdžius platinančia terpe, socialinių tinklų mezgimą virtę socialine gamyba. Visur esantis tinklas perša mintį, kad greitai taps normalu, kai bet kas bet kokiu metu žinos, kur esame.

Tačiau grįžkime prie mobiliųjų, kurie braunasi į mūsų atminties struktūrą. Beveik neišvengiamai kiekvienos kelionės viešuoju transportu metu ar parduotuvėje tenka išklausyti kalbų, kada kas grįš namo, kaip sunku patekti pas gydytojų ar kas kur atsidūrė praeitą vakarą po išgertuvii bare. Kokios gi psi-

chologinės šio pomėgio viešai girtis kasdienio gyvenimo bana-lybėmis priežastys? Jeigu „Facebook“, „Twitter“, „MySpace“ ir visi kiti socialiniai tinklai mezgimo pavidaipai ką nors ir atskleidžia apie visuomenę – veikiausiai tai, kad nelaikome reikšminga to, ko nepamatome kiti. Net apie kūdikio gimimą rei-kiame ištrimituoti visam pasauliui.

Anot psychologės Haros Estroff Marano, kurios straipsnis skelbiamas „Bernardinai.lt“ leidinyje „Keline“ (2010, Nr. 4), šiandien vaikai auginami šiltamio salymo, o viena to priežascių yra ne tik tėvų noras nuolat kontroliuoti vaikus, bet ir tai, kad laiko ir erdvės ribas sunaikino mobilusis. Atrodo, bū-dami toliau nuo namų, universitetuose ar kolegijose, jaunuoliai turėtų jausti didesnį savarankiskumą, bet jie nuolat priversti raportuoti tėvams apie kiekvieną, net menkiausią, nutikimą: ką veikei? ką valgei? su kuo esi? Galimybė bet kada kreiptis į tėvus skatinā jaunimo infantilumą, iškilus net menkiausiomis problemoms, jie ne patys ieško išeities, o tuo pat teiraujasi tėvu-pataramo. Mobilusis, anot psychologės, yra tarsi amžinio bambagylė.

Spartaus technologinio šuolio, atrodo, nebeįmanoma iš-vengti. 1997 metais, kai pasirodė pirmoji knyga apie Hari Poterį, dar vystykluoje besimuitančiam „Google“ sukako vieni metai. Net ir stebuklų pasaulyje, kupiname tokiai dalykų kaip nešyklės, keliaivimo milteliai ar nematomas apsiaustas, Hermiona įkyrėlė valandų valandas praleisdavo Hogvartso bibliotekoje ieškodama bazilisko aprašymo arba multisulčių eliksyro recepto. Mintis, kad jaunoji burtininkė turėtų magišką ekranėlį, kuriame surinkusi reikiamą pavadinimą per pusę sekundės gautų visas reikalingas ir nereikalingas nuorodas, knygos auto-rei atrodė už magijos galimybų ribų. Šiandien vaikai, stebėda-

mi ekrane, kaip Hermione klajoja tarp knygų lentynų, klausinėja tėvų: „Kodel ji taip daro? Kodėl paprasčiausiai nepagugli-na?“ Per tokį trumpą laiką technologinė realybė pasirodė be-santi fantastiškesnė negu magiška vaizduotė.

Internetas, kuris išsibrauna į mūsų gyvenimą, keičia ir mūsų per kartas suformuootas gebėjimus. Erudicija ir patyrimas, žinios, kurias žmogus kaupė metu metus (ir perduodavo į kitos į kartą žodžiai ar pavyzdžiai, kaip tai darė mūsų tėvai ir sene-liai), šiandien yra mažiau vertingi už gebėjimą sutelkti dėmesį ir apibendrinti informaciją. Gebėjimas pasiūlti informaciją iš mašinos, kad ir per išmanujį telefoną, ištūmė gebėjimą prisi-minti ją be pagalbinų priemonių. Kai kasdien esame užverčia-mi informacija, reikia suvokti, kad didžioji jos dalis yra ten-dencinga arba tiesiog šlamštė. Mokslininkai prognozuja, kad visur esantis tinklas plėsis ilgai, kol galų gale vienu ar kitu pa-vidalu apims visus. Jau dabar per „Google“ galima bent kažkai sužinoti apie kokį trečdalį Lietuvos gyventojų. Gal ateis laikas, kai normalu bus ne tik „būti tinkle“, bet ir „nebūti tinkle“, t. y. nedalyvauti viešoje asmeninio gyvenimo sklaidoje. Gal kada privataus gyvenimo teikiams

„I begalinę laisvę kaip į kalėjimą“

Atkelta iš p. 1

beje, Giedrius, draugų vadinamas Pifu, tiesiog tobulai angliskai dainavo, energingai pritardamas ižymiausiems paulio dainininkams ir dar – mikliai sukosi rokenrolo ritmu, nors buvo apkūnus smaližius. Kartais su juo šokdavo ir mažytė dukrytė, panaši į metis ar čigoniukę (tamsų gymi, man regis, bus paveldėjė iš ponios Pakonaitienės). Bandė jis ir mane mokyti, bet aš gan sunkiai pasidaviau jo „trenāžams“, varžiausi. Ir tai dar ne viskas. Kaip džiazo būgnininkas jis buvo nuotraučias ir net pateko į „Švyturio“ viršelį. Be to, mėgo tapyti – tai buvo ekspresionistinės dvasios, sodrios paletės pažįstamų portretai (vienas iš jų – Prano Morkaus) arba tiesiog abstrakcijos. Iš visko matei, kad jam reikėjo studijuoti menus, nes medicina reikalo kitokio darbo ir laiko, o tokio laiko ir valios Giedriui trūko: jis mėgo laisvą, režimo nesukaustytą gyvenimą, kai lankytojai einā vorele. Kai artimiai juos pažinojusiam žmogui pasakiau, kad toks jo šeimoms gyvenimas prie gero neprives, jis man tepasakė: „Tu matai vakarinį gyvenimą, bet nejsivaizduoj, kas dedasi nakti...“ Netrukus sužinojau, kad Giedrius turėjo didelių nemalonumų Medicinos fakultete (vagystės rūbinėje ir kita), o Gena darėsi vis keistėsne, ryškėjo šizofrenijos požymiai; Giedrius buvo pašalintas iš fakulteto, bet tikriausiai tėvo dėka vis dėlto užbaigė mokslus ir dirbo rentgenologu. Su šeima persikelė į Klaipedą, arčiau Genos giminės, tačiau netrukus, trečiąjam infarktui ištikus, jis mirė, o Gena, likusi su dukryte pas artimuosius, savo kančių kelius baigė savižudybe...

Ilgesnį laiką Laimos nemačiau, o kartą gržusiu iš Maskvos sužinojau, kad ji ištakėjo už kažkokio keistuolio rusu, Valentino Miščenkos (jis buvo jūreivis, atvykęs iš Tolimųjų Rytų po kažkokių keistų ir pavojingų nuotykių Japonijos pasienyje, atrodo, kurį laiką glaudėsi Virgilijaus Čepačio namuose, ten su būsimą žmona ir susipažino). Laima vėl pakvietė į svečius. Medinis namukas, kurio dalį jaunavežiai nuomojosi, stovėjo ant Neries kranto, tarp ŠES ir pradėto statyti Lazdynų tilto. Tai buvo antroji Velykų diena, dangus apsiniaukęs, lynojo. Pagal nurodytus požymius atskyriaus jų namą pastirusiame po žiemos sodelyje, nusileidau įkalne ir takeliu patekau į tamsią priemenę. Name buvo prietema ir kvepėjo išisenėjusia rūgštis, gal kokiais rauginiais kopūstais ar palaikiais agurkais. Vaišinomės, daužėm kiaušinius, valgė Valentino virtą šaltieną. Kažkā gérēm ir ilgai šnekėjomės. Kai ēmė temti, pakilau eiti. Sodas nuo drėgmės atrodė sulinkęs, statybų išdirgintas, nykiai amsejo šeimininkų kiemsargis, netoliše burzgė didžiulės mašinos; stūksojo išversti žemės kalnai, į žemę sukalė stulpai, iš kurų kyšojo aštrūs strypai lyg žuvų milžinių kaulai. Kaip kokiam fantastiniame filme – atrodė, tuo plūstels gerokai pakilęs upės vanduo, visa jėga mostels žemsiurbė – ir išnyks visas Laimos gyvenimas. Stovėjau lyg įkasta ir man atrodė, kad esu ne Lietuvoj, ne Vilniuj, o kažkokoje nežinomoje, nesaugioje vietoje...

Kai Laima buvo nėščiai ir paskutinėm dienom jau sunkiai vaikščiojo, sutikau ją Filharmonijoje ižymiajame Sviatoslavo Richterio rečitalyje, kai jis antrajį vakarą skambino vien Schumanną. Visi to išpūdingo vakarą klausytojai tapo liudininkais nepaprasto įvykio: pianistas staiga pamiršo tekstą, padarė pauzę, nuleido rankas ir tik iš antro karto tą pasažą sėkmungai įveikė publikai nekvėpuojant... Per pertrauką Laima tualeto kambarysteje gaivinosi vandeniu ir buvo taip sujaudinta muzikos, kad ēmė isteriškai raudoti. Nebegalėjo grižti į salę. Tą pačią naktį ir pagimdė dukrą... Deja, mergaitė nenumaldomai vystėsi ir gilėjo psichinė negalia.

Ar galėjo Laima būti laiminga? Valentinas buvo malonus, paslaugus, ramus žmogus. Šiek tiek moteriškos išvaizdos – švelnaus, bebarzdžio veido žilti pradėjės blondinas. O jo keistumą liudijo štai kad ir toks dalykas: jis ilgą laiką savo namuose (tai jau buvo naujame jų bute, Lazdynuose, kai duktė Kristina buvo paaugusi) užsidegės statė ažuoline jachta, montavo ją dalimis, svečiams rodydavo dailiai nugalindintas lenteles ir aiškindavo, koks nuostabus bus šis laivas, kaip gera būsią juo plaukioti. Paskui dėl man nežinomų priežasčių (retai matydavomės) jachtos statybos atsisakė ir sugalvojo sumontuoti laivo karkasą iš metalo, dengti jį plastmase, o suvienyti viską, suristi – užliejant cementu! Man tai atrodė neįtikima. Kai laivas buvo užbaigtas ir jį paleido į vandenį – jis nuskendo stebinčiųjų akivaizdoje. Štai ir visa legenda. O jau daug vėliau Valentinas, pasak liudininkų, sukūrė puikius, į „Chanel“ panašius kvepalus, tik builiukų esą trūksta...

Atmintyje išliko keistas epizodas su geltonais narcizais. Žirmūnuose, kur anuomet gyvenau, dar nebuvu nei tilto, nei rajono ant kalnelio su ižymiuoju restoranu „Šaltinėlis“. Pirmaisiais metais naujuose namuose nebuvu ir telefonu. Skambinti už 20 kapeikų bėgiodavom į automatą. Įvairaus plauko lankytojai ir draugai dažnai į namus ateidavo be perspėjimo. Retsykiai prie durų paskambindavo ir pagyvenęs reemigrantas, verslus „amerikonas“, už nedidelį mokesčių vienims reklamuodavęs durų akutę (sakydavo: „Ponia, jūs naudojat grandines? Bet juk vergovė seniai panaikinta?!“) ir pats ją mikliai įstatydavęs. Dirbtį mėgdavau naktimis, tad keldavau ne per anksčiausiai – apie 9 valandą (net sūnų išleidusi į mokyklą, dar valandžiuoje priguldavau). Kartą pro miegus išgirdau šaižų skambutį. Pašoku, atidarau duris, ožiūriu – Laima bestovinti. Suplojo rankomis ir pagal visus Panevėžio „mokyklos“ dėsnius egzaltuotai pratrūko: „Dieve, kokia tu graži su tais gelsvais naktiniais ir suveltais plaukais! Stačiai Cézanne'as! Gaila, niekas nemato!“ Sakau: „Kur tave velnias nešioja tokią ankstybę?!“ O jis man aiškina norinti aptarti klapėdiečių „Mindaugą“, pasitirkinti, nes rašanti recenziją kažkokiam laikraščiu. Susėdom virtuvėj gert kavos, saulė šviečia, prisidegam cigaretės ir Laima pradeda skaityti savo juodraščius. Mūsų nuomonės visiškai sutampa: Gaidžio spektaklis iš tikrujų puikus, Arūnas Tarabilda padarė stebuklą, atskratęs pseudoistorinių rakančių ir nepabijojęs visus aprenti salygiškais odiniais kostiumais, siluetu primenančiais griežtą kosmonautų drabužį (tik skafandro trūko!); o jau tie keičiam spalvų ekranai ir tos plazdančios vėliavos fone (jos buvo lyg sąlyginis vienos ar kitos scenos emocijos ženklas), o ta spektaklio finalui sumanya veidrodinė uždanga, atsukta į publiką ir turinti atspindėti tą Lietuvą, kuri čia susirinko šiandien! (Aišku, cenzūros uždrausta!) Tik poeto tekstas Laimai kelia abejonių, ji įžvelgia pačioje idėjoje kažką stalinistišką ir svarsto, ar moralu kurti valstybę tiekos žmonių aukų ir klastingų užkariavimų kaina. Man į galvą neatėjo tokiu kampu pasukt klaušimą. Persikraustėm į kambarį, vėl gérēm kavą ir tikslinom, redagavom jos tekstą. Tądien supratau, kad Laima puikiai išmano ir jaučia teatrą, kad Panevėžio „mokykla“ nenuėjo veltui. Idienojus išsiskyrėm. Po keilių dienų ir vėl girdžiu rytinį skambutį. Vėl Laima, tik šysk stovi su geltonų narcizų puokštė ir, pamačiusi mane su kitais naktiniais, ima šaukti: „Kur gelsvieji marškiniai, kur tie žavingi marškiniai? Ką – tu tyčia? Aš visą savaitę rengiausi tam įvykiui!“ – „Na, nurimk, bus tū marškiniai! Pasimerksam geltonus narcizus ir gersim kavą į juos žiūrėdamos...“ Tiesą sakant, pasijautau nejaukiai, Laima į mane žiūrėjo kažkokiu keistu žvilgsniu, lyg ne moteris būtų.

Kitas „pasikėsinimas“ įvyko po keliolikos metų. Laima mane buvo supažindinus su Lazdynuose gyvenančia jauna moterimi Žana, kuri iš vilnonių siūlų mezgė elegantiškus rūbus – sijonus, megztinius, sukneles, paltus – ką tik nori. Jos megzti drabužiai turėjo visas elegantiško rūbo ypatybes; visuomet itin subtilaus spalvų derinio arba vienatoniai, grakštus siluetu ir puikios faktūros. Pamenu, Nidoje Žana rinkdavo įvairių spalvų akmenėlius ir pagal pačios gamtos pasiūlytą paletę derino savo mezginių siūlus, kartais pati dažė. Kai Žana man kiauraraščiu numezgė elegantišką balą kostiumą su ilgu sijonu, o aš juo apsivilkusi pasitikau iš Lenkijos atvykusiai Aldoną Dvarionaitę, toji iš karto man pasakė: „Šiąt kostiumą duosi man, nes aš netrukus išvykstu į Ameriką, koncertuosiu ten lietuviams ir būtent tokį drabužį turiu būti apsivilkusi. Tai aišku!“ – „O aš kaip?“ – „Tegu pakartoja.“ Įdomu tai, kad po keilių dešimčių metų ir pati Žana iškeliaus gyventi į Ameriką paskui savo kostiumą... O tada ji buvo eilinė kažin kokio fabriko inžinierė be aukštojo mokslo, amžino kalnio ir savaip žavaus chuligano Saunoriaus žmona; man pavyko ją supažindinti su „Dailės“ salono darbuotojais, rekomenduoti, iš anksto parodžius jos megztus drabužius. Taip išvadavau ją į katorgos, ir ji tapo laisva menininke, kurios paslaugomis pradėjo naudotis žymiausios Vilniaus moterys. Kartą buvom pas Žaną su Lai-

ma, klausémės Janis Joplin įrašų, gérēm kavą su konjaku. Einant man iš vonios, staiga koridoriuje Laima mane su griebė ir aistringai pabučiavo! „Pasiutai, ar ką!“ – surikau atsiplėšusi nuo jos. O ji tik nusišaipė ir nuėjo į kambarį kaip niekur nieko.

Prie šios verta pridurti ir dar vieną pikantišką istoriją. Sužinojom, kad Saunorių už gerą elgesį paleidžia iš kalėjimo. Žanai nebeskambindavau, galvojau – tegu sau džiaugiasi gyvenimu. Netrukus pasirodė ji pati ir pasakė, kad jis vėl pasodintas, nes vieną pirmųjų vakarų laisvėje nuėjo pas draugus, gerai pagėrė ir, eidamas į troleibusą per Lenino aikštę, nusišlapino ant vado paminklo postamento...

Laima daug vertė, daugiau kaip trisdešimt metų Vilniaus universitete dėstė stilistiką, Maskvos Moriso Torezo institute buvo apsigynusi dvi disertacijas, raše straipsnius, recenzijas. Ir paskaitos, ir vertimai buvo nelygiaverčiai. Vertimus kartais tekdayo gerokai redaguoti, nes jai pritrūkdavo kantrybės tekstą nugludinti, nors gražiai kalbėjo lietuviškai. Jau daug vėliau teko girdėti, kad studentai kartais ja, neblaivią, nulydėdavo į taksi. Bet ir gerbė už gilias žinias, už platų akiratį. Beje, jos studentai gausiai dalyvavo konferencijose, skaitė įdomius pranešimus. Ji aistringai nekentė miesčionių, nesitaikstė su jų „normomis“ ir apsimestiniu padorumi, išpažino tą „begalinę laisvę“, bet save ardė ir naikino įgri įnirtingai. Vieno Laimos jaunystės draugo, Zenono Butkevičiaus, paklausiau, kaip ji galėjo suderinti tokį moteriai sunkiai pakeliamą chaotišką gyvenimą su išvermės reikalaujančia kūryba. Jis atsakė: „Tas gérimas buvo vieta ir laikas, kur galėjai dalintis, išlieti savo jausmus, išeikvoti temperamentą... Taip, gyvenimas virto duženomis, bet iš tų duženų gali matyti didžiulę jos kūrybinę potenciją, atkurti visumos paveikslą. Ir išivaizduoti, kas galėjo būti...“

Į jos „aukso skrynią“ patektų vienai ankstyvuojį darbų – „Rolando giesmė“, Vercors’o „Medūzos plauastas“, taip pat Marguerite Duras, Françoise Sagan, André Maurois, Alberto Camus kūriniai. O dar įvairūs Pifo, Rikiči ir Rududu nuotykių, pajairinę mūsų vaikų gyvenimą. Dar sovietmečiu jai su drauge pavyko nukakti į Pariziją, apie kuri buvo prisiklausiusi iš tévo, taip pat – iš Miltinio, Pariziumi visą gyvenimą kliedėjusio. (Pasakota, kad ten susitiko su Duras, drauge gulėjo ant kilimo, gérē vyną ir juokėsi iš viso pasaulio.) Visai nesenai užsukusi į „Vagos“ knygyną pamačiau ant prekystalio labai gražiai išleistą Camus „Svetimą“, prisiminiau pirmajį leidimą ir paklausiau, kieno vertimas, o pardavėja sako: „Laimos Rapšytės.“ Ir nusipirkau, nes tai knyga, prie kurios vis sugrižti. Vadinas, geresnio vertimo nebuvo?

„Po ilgo laiko pirmą kartą pagalvojau apie mamą. Rodos, aš supratau, kodėl gyvenimo pabairoje ji išsirinko sau „sužadėtinį“, kodėl ji žaidė naujo gyvenimo pradžią. Ten, ten irgi, toje prieiglaudoje, kurioje geso gyvenimai, vakaras buvo kaip liūdnas atokvėpis. Stovėdama ties mirties slenkščiu, mama, matyt, jautėsi išsivadavusi nuo jos ir pasiruošusi viską pergyventi iš naujo. Niekas, niekas neturėjo teisės jos apverkti. Ir aš taip pat pasijutau galis viską vėl išgyventi iš naujo.“

XX amžiaus pabaigoje Laima su šeima grižo gyventi į Panevėžį, į ištuštėjusius vaikystės namus Šv. Zitos gatvėje. Valentinas ją prižiūrėjo ir aistringai užsiėmė daržu, kapstesi žemėje, kažkā augino. Laima mažai su kuo bendravo, palaike trūkinėjančius ryšius tik su Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekos darbuotojomis. Šiaip jau paskutinius metus lydėjo bėdos: dukters liga, alkoholis, sulažyta koja ir gili depresija. Ar tik ne ten būdama Laima dar vertė Koltės, kuris turejo būti labai artimas jos dv asiai. Kaip koks Vallejo, ji numatė, suplanavo ir savo išėjimo dieną, sakė mirsianti per savo gimtadienį, bet likimas lémė kiek kitaip – tą dieną, sulaukusi 62-ejų, ji jau buvo laidojama. Atgulė prie motinos Panevėžio katedros kapinėse, netoli savo jaunystės dievaičių...

2010 lapkritis–2011 vasaris

Laima Rapšytė. 1953

SIGITAS GEDA

Anokia čia patvirk!

2008 metai

Vasario 15, penktadienis

Žmogus ir... interjeras

Gal čia geriau tiktų žodis „aplinka“. Nustebino kino juostos apie karą metais Pavolgyje irentas slėptuvės Staliniui (dėl viso piko!) – septynios ar aštuonios išliko. Jų vidus irentas taip kaip „didžiojo vado“ rūmai – Kremliaus: parkečas, medinės plokštės, užuolaidėlės ant langų...

Anekdotai ir gyvenimas

Juose visad išlieka koks bruožas – tikras, kaip gyvenime. Jonas, grįžęs iš „Eglės“ sanatorijos: „Nenorėjau syklišt i vieną vonią, tai sesutė vos ne per jėgą nurengė, pasodino. Klausiu:

- O judėt galima?
- Ne, gulėkit ramiai, nes bus kaip čiučiui...
- O ką? Čia pas jus buvo?
- Taip. Paguldėm i vonią, palikom pusvalandžiui. Grįžtam. Žmogus nardė tol, kol ištraukė kamštį... Vanduo išbėgo, o čiučiis sėdi susitraukęs, sušalęs, net išlipt iš vonios nesugalvoja...
- Gal manė, kad taip reikia?
- Taigi! Kaip Šiaurėje.“

Naujas dainų žodynas

Kaip antai:

*Tau širdy nebeliko vietos,
Galimybės išnagrinėtos.
Naujas magnetas traukia iš paskos,
Na, o tau nebeliko jau traukos!*

Vienintelis poetizmas čia bus bene „širdy“, visa kita jau išsivadėj!

Lietuviai apie kitus

- Latvai? Jie mūsų broliai.
- Estai? Jie mūsų pusbroliai.
- O suomiai? Suomiai?.. Jie daug geria.

Ankstyvasis budizmas

Piešiniai olose stulbinamai primena fovizmo tapybą – plastančios spalvos...

Vienas žmogus, ilgai tyrinėjęs angelus, nutapytus freskose, naktį susapnavo, kad tūkstančiai angelų plasta jo apsiausto rankovėse... Tam plastėjimui (šnaresiui) nutilus, žmogus išgirdo vėją ir nutolstančią kupranugarių varpelį aidą...

Apie budistinių šokį – šokėjai sukasi kaip viesulai ir kyla į dangų kaip žaibas...

Sio šokio muzika (metras) skamba net šiuolaikinėse Japonijos dainose.

Kinijoje gyvybingiausias laikas budistiniams menui buvo Tangų dinastijos valdymas (VIII a.), iš čia budizmas ir jo menas persimetė į Japoniją (X a.).

Vasario 16, šeštadienis

Nepriklausomybė ir... pajacas

Linas paskambinės papasakojo vieną istoriją, kurią aš buvau pamiršęs. Prisimenu, kad savo gyvenime esu pirkęs bent trejetą skrybėlių. Kur paskui dingo – nežinau...

Viena Vasario 16-ają – l. jau seniai – jis sutikės mane prie Lukiškių (Lenino) a., kur aš ėjau su skrybėle – atvirkščiai.

Prie KGB rūmų... Pagyvenęs rusas ēmės klausinėti manęs, kodėl „šliapa naaborot“. Aš atsakės: „Nepriklausomybės diena!“

Rusas buvo labai sutrikęs

Apie 1972-uosius

Tas pats L. K. Kalantos susideginimo dienomis buvo Taline. Estų dailininkai ēmė klausinėti, kas ten dedasi Lietuvoje. Linas atsakės:

– Kas, kas! Ant kiekvieno kampo supuvę snukiai...
Jis turėjo galvoje civiliai perrengtus kariškius, saugumiečius, komunistinių organų darbuotojus...

Tą Ezopo kalbą estai gerai suprato.

Ordinas

Šiandien (o ir anksčiau jau) radijas ir televizija komentuoja Algirdo Patacko poelgi: jis atsisako Vyčio Kryžiaus ordino, sužinojęs, kad tokiu pačiu apdovanotas ir jis tardęs KGB pareigūnas. Žmonės kalba, kad prezidentui „kažkas“ nuolat pakiaša tokias pavardes.

Rašytojas ir visuomenė

Tas, kuris rašo ir pasirašo – tarsi nuogas (ar be to „tarsi“) stoją žmonių akivaizdon.

Jeigu pats neišsirengia, tai visuomenė ji išrengia. Nevadink didvyrio! Esi toks kaip ir mes. Ne, dar blogesnis.

Keičiausia, kad visi jo išrenginėtojai bijo net prisistatyti, slepiiasi, smūgiuoja...

Betgi tą tiesą žinojo dar Maironis. Reikėtų sakyti – patyrė.

Paradoksas: žmonės nuolat trokšta vadų, lyderių, šventųjų... Vos tik kas pakelia galvą, bemat apdrabstomas purvais. Slépkis, žalty! Nenorėk būti geresnis...

Apie žmones

Anglų poeto Philipo Larkino mintis, kad žmonės besidaugindami tampa vis silpniesni ir skystesni... Pasiliuku ši mastymą sau! – neužmiršta pridurti.

T. y. neišskirių savęs, nesipuikuoju.

Šeivijos dainos

Jose esama kaži ko „iš Vienožindžio“:

*Už jūrų, už marių, už mėlynųjų,
Ten mano tėvynė, brangi Lietuva,
Už jūrų, už marių, už mėlynųjų,
Ten mano gėlelės, rūpintojėlės...*

Kaip paprasta, o gražu, ilgesinga!

Vasario 17, sekmadienis

Naujausi posakiai

Šiandien išgirdau: norint valgyti bifšteksą nebūtina paversti jaučiu (apie V. Putiną).

Matyt, čia turima omeny, kad ir nebūdamas prezidentu valdys Rusiją.

Tas, kas valdo šalį, privalo turėti galvą ir užmiršti emocijas (pats V. Putinas, paklaustas apie „dūšią“).

Apie muzikos avangardą

Komp. Osvaldas Balakauskas savo 70-mečio proga: Parūžiye prieš gerus 20 metų nuėjės į Ksenakio (savo dievaičio) koncertą ir – išėjės labai nusivylęs.

– Kuo?

– Gnuždančia nuobodybe. Emociškai jis man nieko nedavė. Pajutau éjės ne savo keliu.

– O ginčytis su avangardininkais įmanoma? – klausia V. Gerulaitis.

– Jeigu žmogus labai tiki, tai argumentai jam nelabai reikalingi.

Dar paminėjo savyką, galiojančią visiems menams, – belaikė dabartis.

Vasario 18, pirmadienis

Visa ta situacija

Sapnuose: turiu skristi į Jeruzalę, vaikštau po oro uostą, o portfely – 10 metų senumo bilietas!

Arba: važiuoju autobusu į Vokietiją. Vietų sėdimų nér, gulių ant grindų... Visi išlipam, autobusas nuvažiuoja. Žmonių nér, daiktų nér... Kaip sugrižt atgal?

Visas tas komišumas – trys dienos kamuojuosi prie Philipo Larkino eil. „Dokeris ir sūnus“. Nieko man neišeina!

Tai, ko ilgiuos

Apšvietimo kaip Kaukaze, prie Juodosios jūros, Pietų Prancūzijoje.

Gal tai iš impresionistų, pavyzdžiui, van Gogho?

Nežinau, Lietuvoje kartais toks irgi pasitaiko – rugsejo mėnesį.

Tada – 1992-aisiais – tai buvo spalio pradžioje. Važiam vrom traukiniu, grįžom į Paryžių.

Apšvietimo – gelsvai žalio – kaip Arlyje.

Vasario 19, antradienis

Informacinė visuomenė

Įsėdau į troleibusą Sapiegos stotelėje. Man nė motais, kad pražiės žmogus su atskišusiu priekiniu dantimi garsiai šaukė: „Vagys, komunista, o aš mokiausi pas arkivyskupą Skvirecką!..“ Dabar jie visi socialdemokratai!..“ Ilgainiui žmogutis aprimo, ēmė pasakoti, kad gandrai parskrilde, o jis pats važiuojas į Salininkus... Vingrių stotelėje mūsų abiejų per plauką „neareštavo“ – trys vyrai, neva kontrolė ēmė tikrinti talonus, paprašė dokumentų. Kaip senais gerais laikais!

Nespėjau grįžti namo, kai prisistatė žmogus – dabar jau kitas. Neva iš draudimo firmos.

- Jūs Gedienės vyras?
- Taip.
- O mašina kur?
- Kokia mašina? Klauskit jos, – ēmiau erzinti.
- O ji kur?
- Po žeme. Jau ketvirti metai. Supuvo ir jos mašina...

Dukros ir slaugės

Senelis iš N. Vilnios. Mielai pasipasakoja, kad jo dukra, gyvenanti Žvėryne, nesenai kaltino ji, kam slaugei nupirkęs „kompa už 4 gabalus“...

Net nesigina...

– O ką? Jinai nusirengia, pašoka. Mes dar pasimylim...

– Ar išprotėjai, téve?

– O jūs nei aplankot, nei paskambinat...

– Tai dar ir namą tai slaugei paliksi?

– Užrašysiu testamentu, – atšauna senelis. – Kas man tavo dukros!

– Na va, – sako dukros vyras, – o tu vis kartoja: „Namą turėsma, namą turėsma...“

Istorija –

apie žieminį melsvą hiacintą, kurį tau atnešiau paskambinės septintą... Jis buvo dar neprasilkinėjės, pumpuruotas ir tau nuo jo īma užtemo protas...

Vasario 20, trečiadienis

Papročiai

Eglė Aukštakalnytė, išleidusi puikią knygą apie Keniją, rašo, kad masajų gentyje esama papročių, atvirkščių lietuviškiems.

Pavyzdžiui, moterys priimdamos į senolių gretą naują „narę“ (šiuo atveju – ja) – apspjaudo... Tai didelės pagarbos ir pripažinimo ženklas.

Vyrai tuotarp tokiai moteriai duoda išgert alkoholio, kas šiaip jau ten draudžiama. Gérimali, beje, panašūs į lietuvių senovinį midų, saldūs, nestiprūs. Dėl to, kad klimatas ten „amžinė vasara“ – masajai l. greit nusigeria.

Nuotrupos

Per „Klasikos“ programą netikėtai išgirdau skaitomą (nelyginant paties skaitytą ar kaži kur girdėtą) vieno filosofo tekstą, pasklidas mintis, iš kurių man itin strigo: „minčių artojas“ (vietoj „filosofas“), filosofas, to žmogaus galva, ne išsilavinusioje visuomenėje yra baisus žmogus – nepriimtinis, nes jo žvilgsnis esąs nesuinteresuotas...

Tačiau labiausiai krito jo pastraigai apie pirmajį gyvenimo prisiiminimą, nulemiantį visą egzistenciją. Tai esąs žmogaus „meilės laukas“.

Tikra tiesa. Ir – gyvenimo paslaptis, horizontas, pradžia ir pabaiga. Taigi – pasaulis nebanaliaja prasme.

Mano paties atveju tai atitinka tiesą. Vos nešoktelėjau į virš!

Reikėtų kada nors dar syki aprašyti tą, ką esu paviršutiniškai aprašės. Pavasarį po ligos 1946 (ar 1947) metais.

Amerika myli boksa

Matyt, ir patiemis amerikiečiams nusibodo nuglaistyta Holivudo Amerika – dažniausiai didmiestinė, su paveiksluinių interjerais, kostiumais, greitkeliais, kuriama pagal kiek sukeistus, bet iš tiesų tuos pačius socialistinio realizmo metodus. Gyvos, tikresnės Amerikos vis dažniau ieškoma provincijoje. Filmo „Kovotojas“ („The Fighter“, JAV, 2010) veiksmo vieta – beveidis industrinis miestelis Louelis (pasirodo, ne toks ir beveidis, nes čia gimė Kerouacas), ir iš tiesų jau pirmieji kadrai su nykia gatvele bėgančiu sportininku išsyk pagerina banalu nuvalkiotą filmo pavadinimą ir primena kažką seniai kine matytą...

Iš vieno namo pro langą į kiemą, turbūt nuo vaikystės įprastu keliu, ant nuolat čia išmetamo šlamšto iššoka vienas iš herojų, boksininkas. Jis sprunka nuo šeimos valdytojos mamytės, kuri ne tik pagimdė daug vaikų, bet dar ir du iš jų palydi į ringą ir įkvepia kovoms. Tipiškos amerikietiškos šeimos motina, budelis ir auka, išikalusi viena – jos vaikas šioje šalyje turi pasiekti sėkmę. Geriausia scena įvyksta automobiliuje, kai pro ašaras ir sukaštus iš pykčio dantis neįspėrūsta nė žodis, bet staiga sutartinai užtraukus dainelę tampa aišku, kad mama ir netikėlis sūnus vienas kitą dievina. Muzikos filme ir šiaip daug, klasikinis rokas tinka prie bokso.

„Kovotojas“ – biografinė drama apie boksininką Mickey Wardą, pravarde Airis, dar gyvą ir, matyt, daugelio amerikiečių gerai atsimenamą, nes jis karaliavo ringe ne taip seniai, dešimtajame dešimtmetyje. Mums net įsivaizduoti būtų sunku vaidybinį filmą, pavyzdžiui, apie Sabonį ir jo šeimą, o pasaulis, išsvadavęs iš kompleksų, demonstruoja savo herojus ne tik su laurų vainikais, bet ir kamuojamus bjaurių priklausomybių.

Režisierius Davidas O. Russellas laikosi dokumentuoto pasakojimo manieros. Treniruočių ir kovų epizodus konsul-

Kadrus iš filmo „Kovotojas“

tantai kiek įmanoma priartino prie tikrovės, aktorius Marcas Wahlbergas po kelerių metų sportinio režimo teigia galis pasiboksuoti su profesionalais. Jau iš anksto aišku, kad kiekvienas jo Mikij lygins su Sylvesterio Stallonės Rokiu („Rokis“, 1976). Lyginti yra ką – ne tik bėgimą tuščia gatve. Abiejuose filmuose siekiama pergalės ir ringe, ir suautame gyvenime. Mikis jau net nebesimuisto, susitaikę su matriarchatu, keista, bet ir merginą jis išsirenka tokią pat

valdingą kaip motina. Be to, jam reikia aplenkти visada pirmesnį broli, kadaise irgi boksininką, o dabar narkomaną. Aktoriaus veide nekrusteli nė raumenėlis, jis vaidina vien žvilgsniu – koncentruotu ir prikaustančiu, reikia manyti, panasiu į tikro boksininko žvilgsnį. Psichologiniai iššūkiai kietesni nei fiziniai, ilgai delsęs jų neišmuši vienu puikiu smūgiu.

Mikij į antrą planą nuolat nustumia ekscentriškas brolius Dikis. Turbūt Christianas Bale’as ir per „Oskarų“ apdovanojimus užtemdys savo kolegą, kaip temdo jį filme, vaidindamas „blogiuką“. Džiūsnos Dikio, uostančio kreka, skruostai, atrodo, jau prilipo prie žandikaulių, buvusio boksininko žingsneliai tankūs ir neramūs, ir jis pats greičiau primena sceną palikusį baleto šokėją (manau, bokšas ir baletas yra lygintini amatai). Apie spalvingos prigimties Dikij atvažiavę televizininkai suka specialų filmą, ir kaip jis nustemba, kai pasirodo, kad filmas išėjo ne apie buvusį šaunų čempioną, o apie narkomaną.

Gal filmo scenarijuje atrastume ir klišių, bet filmai apie sportą, boksa jų ir negali išvengti. Būtina juk parodyti, kaip metodiskai artistas kala į pakabintą kriausę. Daugmaž išlaike realistinių, kai kur vos ne *dogmiską* filmavimo stiliją, autorių, sukdami į pabaigą, šiek tiek padaugina jausmų ir susimauna: atsiranda pernelyg nuostabios paralelinės scenos su vienu broliu kruviname ringe, kitu – kalėjime su *chebra* prie telefono (kovą pertransliuoja, žinoma, mamytė). Ašaros liejasi laisvai.

Nors negali sakyti, kad taip negalėjo būti.

JŪRATĖ VI SOCKAITĖ

Mums rašo

Labai nudžiugau aptikęs mane kritikuojantį režisieriaus Gycio Padegimo laišką sausio 28 d. „Šiaurės Atėnų“ numerijoje. Su manimi, to niekaip nenusipelnisiu, į diskusiją leidžiasi tikras ir nusipelnęs kultūros veikėjas. Tiesiog puiku!

Apie mažybines priesagas

Pirmausiai norėčiau paneigtį gandus, neva asmeniškai niekinu Jurgą Jutaitę ar Elžbietą Latėnaitę, vadindamas jas „aktoriukėmis“. Tuo labiau kad, kaip taikliai pasakė G. Padegimas, pats esu ne kritikas, o *kritikiukas* arba, kaip mane vadina simpatizuojančios *mergaitės – rašytojukas*. Man skamba visai mielai, netgi draugiškai – taip, būna, su draugais ir pasišaipome vieni iš kitų, pasiwanjame šlapiomis mazgotėmis prieš eidami alaus. Kur kas smagiau, nei kai įtave kreipiasi „pone“, „Jūs“ ar „doc. dr.“.

Tuo, kad teatre J. Jutaitė ir E. Latėnaitė yra nebe *aktoriukės*, o *Aktorės*, patikėti įmanoma, bet rašoma buvo ne apie tai. Aš įjau žiūrėti kino filmo, o ne spektaklio – vaidinimo specifika juose, nors to kol kas nenori ar negali pripažinti kai kurie lietuviško kino ir teatro metrai, gerokai skiriiasi. Teatras vien dėl fizinės aplinkos ir lankymosi tame pompaistikos, katarsio lūkesčio, kitaip tariant, parodomiosios vertės, reikalauja stipriau reiškiamų emocijų, raiškenės ir stipresnės tarties, ilgesnių pauzių, savotiškos plastikos ir nežaboto simbolizmo. Kine visi šie elementai atrodo tiesiog juokingai: žmonės gerame kine, mano įsitikinimu, neturėtū skirtis nuo žmonių gatvėse, baruose, troleibusuose, parduotuvėse, bendrabučiuose ir bibliotekose. Manieringi, suliteratūrinti monologai čia skamba juokingiau nei TSKP CK suvažiavimų kalbos, o negyvai pabrėžta plastika žiūrovus verčia kelti delnus prie akių iš to keisto jausmo, kurį vadiniu *kolektyvine gėda*. Ir, deja, J. Jutaitė ir E. Latėnaitė šiam *kino filme* vaidina būtent taip – kaip nepatyrusios *kino aktoriukės*.

Apie gatves

XIX ir XX a. rusų literatūroje tokiai atskirčiai kaip G. Padegimo minėtoji – tarp girtaujančiųjų ir kuriančiųjų meną (!) – apstu. Pirmieji, pasakytu Michailas Bulgakovas, turi šuns širdį, o antrieji – žmogaus. Man labai keista, kad už šią atskirtį pasisako būtent šis režisierius, iki šiol, atrodo, nebijojęs išeiti iš saugiuojų zonų.

Kuriamos dvi kultūros – tu, kurie sėdi Sodų Gėlių, V. Šopeno gatvių bareliuose, ir tu, kurie su rudos odos portfeliu kai Gedimino prospektu kursuoja maršrutu Mažasis teatras–

Didysis teatras. Pirmieji – viską praradę, neutralizuoti skurdo, pigaus alaus, vynelio, kartais – ir odekolono, paskendę prisiminimų, gūdumoje ir haliucinacijose. Vos tik išblaivėjė ir suvokę, koks nereikšmingas ir uždaras yra jų gyvenimas, jie tuoju pat puola ieškoti naujų haliucinacijų.

Antrieji, išsiukę į *kultūrinę veiklą*, manosi esantys labai svarbūs, kuriantys ir keičiantys, bet – jie irgi neutralizuoti, kaip ir jų propaguojama elitinė kultūra. Pilna noro pasirodyti, nelyginant Sodų gatvės girtuoklis ji išvemia visus, kurie neatitinka jos kanonų. Neišeidama iš kultūros pelėsiai pridvisusių koridorių, ji pikta rūko prisėdusi ant atlenkiamos kėdės raudonu apmušalu ir verda pati savo sultyse. Vy nelj ir odekoloną jai atstoja būtent šių koridoriu tamša: išėjusi į lauką, ji markstosi, gūžiasi, visur mato priešus ir kvailius, todėl būtinai renkasi tik pačias plačiausias, labiausiai apšviestas gatves. Neduokdie pasukti prastesnio rajono link: dar kas cigaretės paprašys! Pakankamai prisibijojusi nesamų baubų pritemdytuose skersgatviuose, galiausiai ji nusprendžia kuo mažiau lėsti iš tegul ir priplėkusiu, bet sau gi koridoriu.

Taip neutralizuojama kultūra: paliekant ją *kultūrininkams*, atribujant nuo žmonių ir paverčiant vienu iš dviejų – arba akmens bokšte užsidariusiu grafu Drakula, arba apakti baigiančiu trogloditu, *nes masės, lėbautojai nesupras*. Taip neutralizuojamas maištas: priskiriant jį jaunimui kaip privilegiją, kad vyresni žmonės nebemanyt galintys ką nors pakieisti, *nes maištauti nerimta*. Taip neutralizuojamas feminizmas: atiduodant jį seksualiai frustruotoms, *nes gražioms viskas ir taip gerai*. Taip, uždarant garduose, *sektifikuojant*, neutralizuoti galima ne tik pandas, taip nususinti galima ir liūtus: beliks surasti, pasak „G&G Sindikato“, tik stirnų, kad juos už pavadėliu palaikytų.

XIX a. Rusija, būtent taip kūrusi aukštąjį kultūrą, t. y. didinusi jos vertę prarajos platinimu, prieto savo galą, ir visi žinome, kaip stipriai į kitą pusę ji trūktelėjo vairą po to. Todėl sutinku su pasiūlymu, netgi reikalavimu nuvesti mane į teatrą – iš tikrųjų senokai ten buvau. Bet tik tada, kai G. Padegimas sutiks su mano siūlymu surengti jam ekskursiją po lėbautojų, elgetų, studentų, pankų ir gal netgi neonacių batus-skyles.

Apie spalvas ir kūnus

Yra pankai ir yra bankai, yra geltonoji spauda ir yra, hm, baltoji (?), yra pornografija ir yra erotika. Neketinu teigti, kad kairėje pusėje esančiuose reiškiniuose nėra nieko

sumeluoto. Anaiptol, pankai, rašeivos ir pornografai mėluoja skambiai ir dažniai nei narkotikus vartojantys paaugliai. Bet dešinėje pusėje ne tik meluojama. Kad būtų pridengta skaudanti realybę, kad būtų pateisinti nusikaltimai ir pralaimėjimai, paprasti dalykai čia sureikšminami, dekonstruojami ir peranalizuojami iki panagių, o sudėtingi imami laikyti savaimė suprantamais. Bankai, erotika, baltoji spauda eina žirgu, George’o Soroso stiliumi – devi kostiumus, žurnalistų skrybėles ir slystančius satino naktinukus, skiedžia taip išmaniai ir rafiniuotai, kad meluoti tiesiog nebelieka prasmės – skirtumas tarp melo ir tiesos pats išnyksta.

Tas pat ir su *tikromis* recenzijomis: esu skaitęs jų ne vieną dešimtį, ir daugiausia, ką ten rasdavau, buvo siužeto atpasakojimai, kultūringai užslėptas nepasitenkinimas, pukavimasis aukštojoje mokykloje gautais analizės pagrindais ir visiškas *nenorėjimas nieko pasakyti*. Tokia *tikroji* kritika neveikia nieko, išskyrus tai, kad atsistoja ant žemesnio laiptelio nei *tikroji* kūryba. Ji pati, niekieno neprašoma, redukuoja save, rengiasi pornoaktorei tinkamais prancūzų gubernantės apdarais. Kalbėdama aukštaja maniera, objektivumu dangstydamas pyktį, netrumpindama atstumo nei ironija, nei sarkazmu, ji taip ir lieka nei draugu, nei priešu, o tik paprasčiausiu praeiviu, kuriam pasakoti savają teisybę ne tik nesmagu, bet ir nėra prasmės.

Štai kad ir tokia tiesa: man patinka speneliai, geriausiu atveju – merginų. Tikiuosi, kad jie vis dar patinka ne tik Kristijonui Vildžiūnui, bet ir G. Padegimui. Man patinka į juos žiūrėti, apie juos galvoti, svajoti, pŕštai piešti ant rasto stiklo, ir aš neketinu to slėpti. Nes geismas, būtent toks, kokį *kritikiukas* jaučia *aktoriukei / Aktorei*, toks, kokį sėdintys kino salėje jaučia geram filmui, o teatre – spektakliui, nėra svetimas nei man, nei, tvirtai tikiu, režisierui (ant-raip jis būtų prastas režisierius, o taip nėra). Ir kuo daugiau tokį paprastą, paaugliškų geltonujų tiesų atnešiu į baltuosius „Šiaurės Atėnus“, tuo labiau savimi didžiuosiuosi, tuo geresnis *rašytojukas* būsiu.

Tiesa, apie mizoginiją: ponai, prašyčiau dar kartą persvarstyti savokas, nes matau, kad suvokiate jas pernelyg tiesmukai. Išbalintą džentelmano šypseną ir kryptelėjimą cilindrui esate greiti palaikyti draugiškumo gestu, o nuoširdų draugo *nachui* – kvietimu į dvikovą. Tvirtai pareiškiu: nei mano recenzijoje, nei mano požiūryje nebuvu ir nėra viškai nieko mizoginiško. Veikia atvirkšciai.

TOMAS MARCINKEVICIUS

ALEKSANDRS ČAKS

Iš ciklo „Širdis ant trotuaro“

Marijos gatvė

O, Marijos gatve,
žydū
ir nakties plaštakiu
monopolio gatve, –
leiski gi man
apdainuoti tave
posmaiši ilgais ir lieknais
kaip žirafų kaklai,

gatve Marijos
– amžinoji prekeive –
saulė ar mėnuo,
tu parduodi perki
visa ką:
ir šlamštą visokį,
ir dievišką kūną žmogaus.

Tavo drebančiuos nervuos
pati šiuolaikybė gyvena,
tviskančiai
tarytum gyvatės oda
mano sielai
esi giminings;
begalinis veržlumas,
amžinas nerimas veja tave,
virpulinga, judri
kaip liežuvis lekuojančio šuns.
O, Marijos gatve!

Malda

Mėnuli,
geltonas simboli visų geiduliu
kuriuos tik išspjauna naktis.

O, koks tu begėdis!
Bastaisi po sodžius,
klajoji virš miestų
apvalus, plikas – kaip senio pakaušis.

Mulki!
Būtum bent užsimovęs kelnes,
prieš slinkdamas spokso pro langus,
goslus,
nešvankus,
senberni intrigante,
dangaus Šerlokai Holmsai.

O, kaip nekenčiu aš tavęs,
tu
pasalūniškai geltonas
pašaipus Mefisto
iš dangaus žydrynės,
nekenčiu
dėl to, kad tu žinai,
kokis nedoras esu,
kokis bjaurių geiduliu kupinas indas
yra mano siela.

O, kad galėčiau
nuplėšt tave nuo dangaus,
kad neprimintum
man mano kartėlio!
Kodėl mane kankini?

Pradink ar išlaisvink
nuo potraukiu ir nuo kančiu,
kurios plėšo mane,
tik nežiūrėk į akis iš aukštybių
kaip priekaištias gyvas,
nežiūrėk į akis, kai naktis.

Mėnuli,
geltonas simboli visų geiduliu
kuriuos tik išspjauna naktis.

Vertė Vigmantas Butkus

CZESŁAW MIŁOSZ

Kurso draugė

Dovanų nešiau jai rožę, dar neprasiskleidusią,
Pėscias ar važiuotas į kelionę leidausi

Liūtų labirintais, juoduojančiomis šachtomis,
Su damomis, kurios man atrodė fantastiškos.

Ji gulėjo ant kanapos, mintimis dalijos,
Jos kaklas baltutėlis, baltas kaip lelijos.

Tarė: klaupkitės, prašom, padékite rožę,
Kalbėsim apie gėrį, taip pat apie grožį.

Ji buvo grafomanė, bet šiaip talentinga –
Kito amžiaus gelmėj, krašte, kuris dinga.

Ant kepuraitės iltys Geležinio vilko –
Mūsų mokyklos herbas, išsiūtas į šilką.

Tikriausiai ištekėjo, tris vaikus augino –
Tų smulkmenų jau niekas dabar nebežino.

Nejau tas sapnas reiškia, kad geidžiau jos kūno?
Gal man gaila tū kaulų – kur jie šiandien pūna?

Kodėl aš juos skaičiuoju – už marių, už jūrių
Dar likės iš mūsiškio filaretų būrio?

I kokį Dantės ratą ji žengė, numirus
Archangelsko sniegus ar Kazachstano tyruos?

Jos laukė drėgnas molis Rasų kapinyne,
Bet nelemtis tikriausiai atėmė tévynę.

Nebesuvoksiu, kas jai skyrė tą dalį,
O gatvėj nepažinęs praeičiau pro šalį.

Kodėl taip atsitinka, pats save paklausiu:
Gyvenimo nedaug, mirtis tikrų tikriausia.

Sudie, Piurevičuvna, šešėli po akmeniu.
Atmenu tik pavardę, vardo nebeatmenu.

Gajusis

1

Neišmanus, bet pašauktas likimo,
Idant praturtintų gimtinės kalbą,
Išvengė prazūties ir apakimo,
Nes keistos jėgos teikė jam pagalba.

2

Tarytum kortose, kada žaidikai
Negreitai perpranta laimikio svarbą,
Nesitikėjo skeptro ir vainiko,
Nei to, kad jam skirta karalių arfa.

3

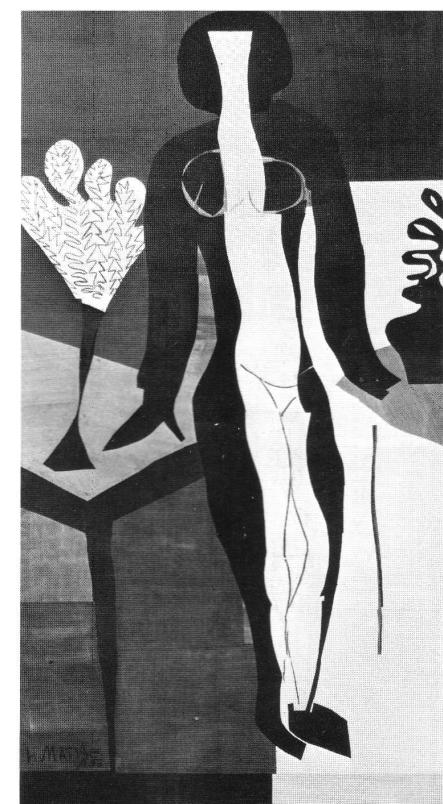
Dievotas vaikas, paprastas valstietis,
Lengvatikis ir prietarų nestingas.
Ko iš naivumo galima tikėtis,
Jei jis ir komiškas, ir net gėdingas?

4

Genčių rodyklėj – lenkas ar lietuvis,
Pamėgo seną poringę ir mitą.
Pagonių giesmei pritaré liežuvis
Ir netikėtai mokėsi sanskrito.

5

Sukruvinta dirva alsavo dūmais.
Visi kalbėjo: skausmas mus apvalo.
O jam pavydą kėlė jų skaistumas,
Ju meilė tautai, himnams, idealui.

Henri Matisse. Zulma. 1950

6

Kentėjo ir galvojo: tai per menka.
Koridoriuose vilko sunkią mantą.
Ne vienas iš minios jam tiesė ranką.
Jis gėdijosi, kad daugiau supranta.

7

Galėtum tarti, jog mylėjo žmones,
O gal tiesiog žavėjosi jų bruožais,
Nes kam gi skirtas triūsas ir dvejonės,
Jei tau bereikmisi abstraktusis grožis?

8

Kažką neaiškiai niurzgė ir lemeno,
Iklimpdamas į amžių dialogą.
Tikriausiai reikia šitokių šamanų –
Be jų murmėjimo sunkoka žmogui.

9

Taip buvo renčiami galingi skliautai
Iš klyksmo, iš atodūsių ir psalmiū –
Kiekvienat gimeinei, kiekvienai tautai,
Idant be baimės jos regėtų gelmę.

10

Nes jis tikėjo: bus pasvertas blogis
Ir bus pasvertas gėris, stojas teismui,
Kur pagaliau jis pasirodys nuogas,
Be pasaulėvaizdžio, be kaukių žaismo.

11

Dar vylėsi: už tai, kad raišta koja,
Kad neprigirdi, bus apdovanotas.
Paseno, bet prasmės tebeieškojo
Ir nenorėjo išgūdžiai vaduotis.

12

Bet nesuprasi daugelio dalykų –
Kad ir geismų, sudvejinančių dvasią.
„Kodėl?“ – tas vienės žodis jam beliko,
Kai atmintis ir sąmonė užgeso.

2002

Vertė Tomas Venclova

Vertimai bus publikuojami leidyklos „Apostrofa“
rengiamoje Cz. Miłosz „lietuviškų“ tekstuose antologijoje

Užsienio literatūros vertimų metai

Lietuvoje jau antrą kartą rengiami Lietuvos literatūros vertėjų sajungos inicijuoti Metų verstinės knygos rinkimai. Projekto dar palyginti naujas, pradėtas rengti vėliau nei Lietuvoje jau išpopuliarię lietuviškos Metų knygos rinkimai. Metų verstinės knygos rinkimų projektas ne mažiau reikšmingas nei lietuviškos knygos rinkimai. Abiejų šiuo projekto tikslas panašus – padėti skaitytojams, bibliotekoms, knygynams, švietimo institucijoms atsirinkti vertimus šiuolaikinės literatūros kūrinius, skaitinti skaitymą. Tik vienu atveju – lietuvių autorų o kitu – užsienio. Kitaip nei lietuviškos Metų knygos rinkimuose, užsienio knygos rinkimų projekte aprėpiama platesnio laikotarpio literatūra: į šiuolaikinės literatūros kategoriją čia patenka grožinė literatūra (suaugusių proza, dramaturgija, poezija, literatūrinė eseistika), užsienio autorų sukurtą per pastaruosius tris dešimtmecius. Iš šios pasaulio literatūros vertėjai, literatūros kritikai, remdamiesi Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos parengtais bibliografiniais duomenimis, renka per pastaruosius vienus metus Lietuvoje išleistas dėmesio vertas šiuolaikines užsienio grožines knygas (plėčiau apie Metų verstinės knygos rinkimų projektą žr. Lietuvos literatūros vertėjų sajungos tinklalapyje www.llvs.lt).

Gyvename finansiškai sunkiais laikais, kai knygų išleidžiama vis mažiau. 2010 metais jų išleista dar mažiau nei 2009-aisiais, kai grožinės literatūros leidybos mastai sumažėjo trečdaliu, palyginti su 2008 metais. Kita vertus, galima sakyti, kad bendra leidybos tendencija yra ta pati: apie pusę visų Lietuvoje išleidžiamų grožinių knygų sudaro verstinė literatūra. Toje gausoje Lietuvoje išleidžiamos šiuolaikinės užsienio literatūros susigaudytu nelengva. Neretai autorų vardai nieko nesako, jie nauji, nežinomi. Viršeliuose knygos anotuojamos kaip išskiriančios ir įdomios, nors iš tiesų tėra vienadienė literatūra, lengvai skaitoma, skurdaus ir paprasto turinio. Kaip filosofai sako, gyvename triumfuojančios vidutinės visuomenėje, tad nekeista, kad nedau yra žmonių, kurie nori skaityti rimtus, sudėtingesnius literatūros kūrinius. Žmonėms reikia lengvų skaitalų ir sensacinių nieku, nereikalaujančių interpretacinių pastangų. Leidyklos tokius knygų nemažai išleidžia. Bet esama ir aukštesnio literatūrinio skonio žmonių, kuriems patinka rimtoji literatūra. Jiems ne visad lengva tokia knygą iš mažaverčių knygų gausos atsirinkti. Projekto tikslas ir yra atskirti rimtają literatūrą nuo komercinės, reikšmingą nuo nereikšmingos. Tiksliu sakant, nustatyti skaitytojams orientuotis padedančią tam tikrą hierarchiją. Atrinktas skaityti vertas knygas Vertėjų sajunga jau antrą kartą pristatė per renginį Vilniaus knygų mugėje. O Lietuvos skaitytojai kviečiami skaityti ir rinkti geriausią knygą iš ekspertų sudaryto sąrašo.

Akivaizdu, kad rimtų vertingų šiuolaikinės literatūros kūrinių nėra daug. Tokių knygų pernai išleista dar mažiau negu 2009-aisiais. Čia plačiau nenagrinėsi Lietuvoje sėkmės verčiamos ir leidžiamos geros pasaulinės literatūros klasikos, kurios 2010 metais irgi buvo, kad ir mažiau, išleista – anksčiau dar neversti kūrinių, pvz.: anglų klasiko Evelyno Waugh „Vargini kūnai“ ir „Sugrižimas į Braids-hedą“ (vertė Rasa Drazdauskienė) ar George'o Orwello atsiminimą knyga „Katalonijai pagerbt“ (vertė Arvydas Sabonis), Nobelio premijos laureato austrių rašytojo Elijo Cannetti „Išgelbėtas liežuvis: vienos vaikystės istorija“ (vertė Austėja Merkevičiūtė), austrių klasiko Stefano Zweigo biografinę esę „Trys meistrai: Balzacas, Dickensas, Dostoevskis“ (vertė Austėja Merkevičiūtė), žydų kilmės prancūzų rašytojos Irène Némirovsky istorinis romanas „Prancūziška siuita“ (vertė Goda Bulybenko), rusų klasiko Fiodoro Dostojevskio ankstyvojo laikotarpio kūrinių („Apysakos“, t. 1, vertė Ramutė Rybelienė), žydų kilmės vengrų rašytojo, Nobelio premijos laureato Imrés Kertész romanas „Be likimo“ (vertė Algirdas Jakulis). Perleidžiamai ir seni klasikos kūrinių, pvz.: Johno Steinbecko romanai „Konservų gatvė“ (vertė Virginijus Čepelijus) ir „Tortilių kvartalas“ (vertė Keštutis Šidiškis), Jacko Kerouaco „Kelyje“ originalaus (necenzuruoto) ritinio leidimas (vertė Irena Balčiūnienė), Jerome'o Davido Salingerio apysakų rinkinys „Aukščiau gegnės, dailidės. Susipažinkite, Simoras“ (vertė Nerijus Maluukevičius ir Laimantas Jonušys), Dantės Alighieri „Dieviškoji komedija. Skaitystyla“ (vertė Sigitas Gedė), Fiodoro Dostojevskio „Demonai“ (II dalis, vertė Algimantas Antanavičius).

Atrinkdami reikšmingas šiuolaikines metų verstines knygas ekspertai vadovaujasi šiaisiai reikalavimais: kad knyga turėtų meninę vertę ir kad jos vertimas būtų geras. O čia yra visaip. Perskaičius ne komercinę šiuolaikinę užsienio knygą, akivaizdu, kad kurių meninė vertė nepakankama, nors vertimas geras, pvz.: iš Mauricijaus salos kilusios jaunos prancūzų rašytojos Nathachos Appanah romanas „Paskutinis brolis“ (vertė Asta Dumšienė), Salmano Rushdie „Florenci-

jos keretoja“ (vertė Danguolė Žalytė), Woody Alleno smulkiosios prozos rinkinys „Diagnozė: nepakaltinamas“ (vertė Gediminas Pulokas, Marius Burokas, Saulius Repečka). Kitų kliūva vertimas, neperteikiami subtilei semantiniai ir sintaksiniai niuansai, nors meninė vertė ir neprasta, pvz.: vokiečių rašytojo Hannso-Josefo Orthelio „Toškimas mėlės“ (vertė Vilija Žemaitaitytė) arba rusės Liudmilos Ulicakojos „Medėja ir jos vaikai“ (vertė Jurgis Gimberis). Būta atvejų, kad nelabai vykusi yra ir knygos meninė vertė, ir pats vertimas, pvz.: jaunos prancūzės Muriel Barbery „Ežio elegancija“ (vertė Eglė Juciūnaitė) ar jaunos vokietės Katharinos Hagenos „Obuolių sėklų skonis“ (vertė Lina Žukauskaitė).

Bet yra vertimų, kuriuos malonu skaityti, kurie profesionalūs, meniški, puikiai perteikia meninę romanų gelmę ir grožį, pvz.: Grahamo Swifto „Vandenų žemė“ (vertė Laimantas Jonušys), Hertos Müller „Amo sūpuoklės“ (vertė Antanas Gailius), Ugo Riccarelli „Tobulas skausmas“ (vertė Pranas Bieliauskas), Philippe'o Claudelio „Pilkosios sielos“ (vertė Alina Kilišaitė), Andrei Makine'o „Moteris, kuri laukė“ (vertė Lolija Spurgienė), Arto Paasilinno „Kaukiantis malūnininkas“ (vertė Lina Michelkevičė) ir kt. Tai pernai išleistų knygų kontekste išskiriantys romanai, turintys didesnę ar mažesnę meninę vertę. Vertas dėmesio šias knygas daro tai, kad jos turi metafizinę perspektyvą, pasaulio ir žmogaus gelmės viziją ir apie tuos dalykus kalba turtintą, vaizdingą meninę kalba.

Ką galima pasakyti apie leidybos tendencijas Lietuvoje, remiantis skaitytomis knygomis? Kokie ir kokių šalių rimtijei autoriai leidžiami? Kokios literatūrinės krypties yra jų kūryba? Kokia tematika dominuoja užsienio autorų kūryboje? Kas dabar vyksta šiuolaikinėje pasaulio literatūroje? Akivaizdu, kad dominuoja proza. Didžiausiai 2010 metais Lietuvoje išleistos užsienio grožinės literatūros vertimų daļi sudaro romanai. Dramaturgija, poezija, eseistica beveik neverčiamą. Gal dėl to, kad tai patys nekomerciškiausi žanrai. Vargu ar būtu galima išskirti kokią pernai išleistą vertiną šiuolaikinės užsienio poezijos, dramos, eseistikos knygą, sukurta garsaus Vakarų rašytojo. Minėtina tik avantgardinė, šiurkštī ir siekianti šokiuti ukrainiečio Serhijaus Žadano esę knyga „Anarchy in UKR“ (vertė Vytautas Dekšnys) apie jaunimo gyvenimą ir mąstymą, su aliužiomis i pankroko muziką. Jei kas 2010 metais išleista, tai tik iš klasikos, pvz.: ispanų rašytojo Pedro Calderón de la Barcos dramą rinktinė „Gyvenimas – tai sapnas“ (vertė Au-relijus Katkevičius), garsaus portugalų poeto Fernando Pessoa poezijos rinktinė (vertė Nijolė Simona Pučinskaitė), lietuvių poeto Alfonso Nykos-Niliūno versta ir sudaryta užsienio poezijos antologija „Poezija iš svetur“.

Bene daugiausia verčiamą ir leidžiamą anglų kalba parašyta literatūra, kuri didžiai dalimi yra komercinė. Tarp 2010 metų vertimų iš anglų kalbos yra ir gerų, didesnę ar mažesnę meninę vertę turinčių romanų (Anglijos ir JAV rašytojų). Gerokai mažiau šiuolaikinės literatūros vertimų iš prancūzų kalbos, kuria parašyta literatūra yra nekomercinė, panašiai iš vokiečių ir italių kalbų. Iš kitų europinių kalbų (pvz., lenkų, ispanų, portugalų, serbų) verčiamą dar mažiau. Praėjusiais metais pasirodė vertimų ir iš mažai verčiamų kalbų (olandų, bulgarų, turkų), kurių vertėjų Lietuvoje suskaičiuotum ant vienos rankos pirštų. Anksčiau Lietuvoje buvo nemažai leidžiamą skandinaviškos literatūros, o pernai jos išleista nedaug (minėtini Arto Paasilinna, Monika Fagerholm, Sofi Oksanen). Nebuvo lietuviškai išleistas né vienas vertingas šiuolaikinis Lotynų Amerikos romanas. Panašiai yra ir su Japonijos literatūra, kurios vienas kitas reikšmingas šiuolaikinis kūrinių vis pasiekdavo lietuvių skaitytojus.

Krinta į akis tai, kad tarp dėmesio vertų šiuolaikinės užsienio literatūros kūrinių, Lietuvoje išleistų 2010 metais, vyrauja Vakarų Europos romanai. Vertų dėmesio JAV autorų vertimų pernai pasirodė tik keli: gyvuojančios amerikiečių klasiku vadintamo vyresniosios kartos rašytojo Philipo Rotho naujausias romanas „Apmaudas“ (vertė Gabriele Gailiūtė), mažiau garsaus Jeffrey Eugenideso „Jaunosis savižudės“ (vertė Rasa Racevičiūtė). I Europos rimbą literatūrą siekia išsirašyti ir meninė kokybė ja yvitis Vidurio ir Rytų Europos romanas, nors ne visad sėkmingesnai ir ne be trūkumų, pvz.: jaunojo lenko Jaceko Dehnelio „Lialė“ (vertė Birutė Jonuškaitė) arba bulgaro Georgi Gospodinovo „Natūralus romanas“ (vertė Gintarė Kubilickaitė), kuriam gerokai trūksta iki didžiosios literatūros, nors knyga, pristatomata kaip didi, užsienyje sulaukė pripažinimo.

Na, o kokie gi autoriai leidžiami? Tarp 2010-aisių Lietuvoje išleistų šiuolaikinės grožinės literatūros kūrinių ne maža dalis yra tokiai, kurie parašyti pasaulyje daugiau ar mažiau garsiai ir Lietuvoje jau kažkiek žinomų užsienio rašytojų. Vienas ar kitas jų romanas jau anksčiau buvo išvers-

tas į lietuvių kalbą. Pavyzdžiu, Grahamas Swiftas, Andrei Makine'as, Philipas Rothas, Miloradas Pavičius, Frédéricas Beigbederis, Orhanas Pamukas, José Saramago, Arto Paasilinna ir kt. Visų šių žinomų kūrėjų, kurių kai kurie (Orhanas Pamukas, José Saramago) yra pelnę Nobelio literatūros premiją, 2010 metais išleisti romanai tėsiai jau anksčiau pradėta lietuvių skaitytojų pažintį su šiais vardais, atveria galimybę diskutuoti ir svarstyti, ar pernai išleisti kūrinių stipresni ar silpniesni nei anksčiau lietuviškai išleistieji, pvz.: praėjusiais metais išleista José Saramago postmoderni ir sensacinga, su krikščioniška teologija prasilenkianti „Evangelija pagal Jėzū Kristą“ (vertė Zigmantas Ardickas), lyginant su anksčiau išleistais dviem jo romanais, arba Frédérico Beigbedero autobiografinis, be iprasto maiymosi ir pasipūtimo parašytas „Prancūziškas romanas“ (vertė Lina Baršytė), lyginant su anksčiau išverstais septyniais jo darbais.

Tarp 2010 metų vertimų yra ir visiškai naujų užsienio autorų vardų, kurių kūryba iki tol neversta Lietuvoje. Čia minėtini prancūzas Philippe'as Claudelis, italas Ugo Riccarelli, Turkijoje ir JAV gyvenanti Elif Shafak, Rumunijoje gimusi vokietė, jau būdama suaugusi emigravusi į Vokietiją Herta Müller, olandas Harry Mulischas, anglų rašytoja Andrea Busfield, prancūzė Muriel Barbery ir kt. Tai didesnio ar mažesnio talento rašytojai, vieni jauni, kiti vyresni, vieni sukūrė daugiau, kiti mažiau. Kai kurių iš šių minėtų šiuolaikinių autorų vertimai yra vadinamasis skylių lopymas. Anatai kai Herta Müller 2009 metais pelnę Nobelio literatūros premiją, Lietuvoje ji buvo beveik nežinoma. Ir tik pernai pasirodė jos pirmas romanas lietuviškai „Amo sūpuoklės“. Vienas didžiausiu olandų pokario literatūros kūrėjų Harry Mulischas, parašęs apie keturiems dešimtmečiams išleistą romanių, pernai spalį miręs, irgi tik 2010-aisiais pirmąkart pasirodė lietuviškai. Panašiai kaip ir vyresniosios kartos amerikietis Philipas Rothas, sukūręs apie trisdešimt romanų, kurių dar tik antras, vienas iš naujausių jo darbų, pernai pasiekė lietuvių skaitytojus.

Šiuolaikinės grožinės literatūros vertimuose, išleistuose per praėjusius metus, matyt tendencija versti vėliausius, pastaruoju metu parašytus kūrinius. Sie kūrinių nebūtinai yra patys geriausi vieno ar kito rašytojo darbai, bet patys naujausiai, parašyti per pirmąjį XXI amžiaus dešimtmetį. Pavyzdžiu, Harry Mulischas „Zygfriedas“ (vertė Aušra Guadavičiūtė) yra 2001 metais pasirodęs vėlyvasis romanas, Elif Shafak „Stambulo pavainikė“ (vertė Eglė Bielskytė) parašyta 2007 metais, iškilus vyresniosios kartos vokietių rašytojo Martino Walserio „Mylintis vyras“ (vertė Vilija Gerulaitienė) Vokietijoje pasirodė 2008-aisiais, Orhano Pamuko vėliausias darbas „Nekaltybės muziejus“ (vertė Justina Pilkauskaitė, šios vertėjos išverstas „Stambulas“ 2009-aisiais pelnę Metų verstinės knygos titulą), rašytas 2001–2008 metais. Galima džiaugtis, kad užsienio literatūros naujienos lietuvių skaitytojus pasiekia nepavėluotai, leisdamos pažinti dabartinės pasaulio literatūros kryptis ir procesus.

Skaitydamas šiuolaikinius kūrinius pamatai, kaip literatūros menas vystosi ir kinta. Tuo galima išsitikinti perskaičius pernai lietuviškai išleistą garsaus serbų postmodernisto Milorado Pavičiaus iškilujį romaną „Chazarų žodynai“ (vertė Laima Masytė), parašytą 1984 metais, ir, praėjus dvi-dešimtmečių metų, t. y. 2003-aisiais, Prancūzijoje pasirodžiusi visai kitokį, realistinių jaunesnių kartos prancūzų rašytojo Philippe'o Claudelio romaną „Pilkosios sielos“. Juos skaitant aiškiai matyti jau prieš gerą dešimtmetį užsienio literatūros kritikų identifikuota ryški raidos tendencija – nuo XX amžiaus paskutinių dešimtmečių literatūroje dominavusio postmodernizmo, jo žaidybinių eksperimentų einama prie naujojo realizmo, naujai atrandami klasikinio realizmo kanonai. Regis, modernistinių eksperimentų išskivę, jie laikomi nebetinkamais pakitusiam pasauliu aprašyti. Mažiau linkstama išdykauti, eksperimentuoti romano turiniu ir forma, leistis į fantazijos žaismą. Rimtesnius šiuolaikinius autorius domina gyvenimo realizmas, nebanalus, nebutinis, tokis, per kurį atskleidžia žmogaus gyvenimo giluminiai aspektai. Nors ne visiems šių laikų rašytojams pavyksta sukurti stiprios siužetinės kompozicijos romaną, siužetinis pasakojimas, kurio mirtį skelbė postmodernistai, vėl iškeliamas kaip literatūrinė vertybė.

Kalbant apie šiuolaikinės rimbos literatūros tematiką, reikėtų pasakyti, kad nors temu diapazonas gan platus (vakarietiška ir rytietiška, metafizinė ir socialinė, istorinė ir autobiografinė, politinė ir filosofinė, psychologinė ir moralinė tematika), praėjusiam metų vertimuose dominuoja XX amžiaus istorijos tema. Vertų apmastymo dalykų ieškoma netolimoji praeityje. Ne vieno užsienio romano literatūrinės tikrovės pagrindą ar foną sudaro Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo realybė ir dar ankstesni bei vėlesni metai. Rašytojus domina istorinė tikrovė ir žmogaus likimas joje. Per istorinę perspektivą siekiama žvelgti į antiistorišką, metafizi-

ne žmogaus būties gelmę, gilintis į universalias temas (atmintį, meilę, skausmą, gyvenimo prasmę). Antai anglų rašytojas Grahams Swiftas pasakoja penkiasdešimtmečio istorijos mokytojo Tomo Kriko gyvenimą, pradėdamas XX amžiaus trečiuoju dešimtmečiu ir baigdamas 1980-aisiais, jis susiedamas su platesne protėviu išskirimo Rytų Anglijos keliu šimtmeciuose istorija. Italų rašytojas Ugo Riccarelli pasakoja apie ištisą istorinę epochą, pradėdamas XIX amžiaus antrosios pusės Italijos socialinėmis politinėmis kovomis ir baigdamas Antruoju pasauliniu karu bei pokariu. Ne tik šiuo, bet ir kitų autorų paraštuose romanuose istorinė socialinė plotmė prasmingai susiejama su egzistencine problematika, nenukrystant į grynaus istorinio romano žanrą, bet per istorijos perspektyvą išryškinant intensyviausias žmogaus būties prasmes. Nedaug yra pernai išleistų užsienio romanų, kurių autorai žvelgti į dabartį, bandyti kalbėti apie visuotinę laiko dvasią. Taip rašo jauna prancūzė Muriel Barbery, kuri savo „Ežio elegancijoje“ nelabai sekmingai bando išryškinti šiuolaikinį Paryžiaus buržua gyvenimo be gyvenimo substancijos būdą, pateiktis dabarties socialinės kritikos įžvalgą. Apie ekscentrišką dabarties gyvenimo būdą savo „Prancūziškame romane“ pasakoja Frédéricas Beigbederis.

Mūsų leidėjus, kaip matyti, domina musulmoniškas pasaulis. Apie jį 2010 metais išleistas ne vienas verstinis romanas. Tai pagal realizmo kanonus sukurti romanai su ryškiu pažintiniu politiniu dabarties turiniu. Juose pasakojama apie globalias mūsų laikų politines socialines problemas, fiktyvų turinį susiejant su realistine pažintine tematika. Čia minėtinis anglų rašytojas Andreos Busfield romanas „Gimę šešeliuose“ (vertė Jovita Liutkutė), pasakojantis apie potalibanių demokratėjantį XX amžiaus Afganistaną. Ar turkų rašytojos Elif Shafak „Stambulo pavainikė“, pasakojanti apie XX amžiaus turkų ir arménų santykų kolizijas. Ne mažos meninės įtaigos, bet silpnokos meninės kompozicijos alžyriečio karininko, pasirašančio Yasminos Khadros slapyvardžiu, „Kabulo kregždės“ (vertė Stasė Banionytė) pasakoja apie talibų valdomą Afganistaną. Paprastas, realistinis, linijinio siužeto Nyderlanduose politinė prieglobstį radusio iš Irano kilusio Kadero Abdolah romanas „Mečetės namai“ (vertė Birutė Mumėnaitė) pasakoja apie 1979-ųjų revoliuciją Iranе. Kiek per lengvas, paviršutiniškai politinis ir kartu buitinis, su banaliomis meilės istorijomis JAV gyvenančio, iš Afganistano kilusio Khaledo Hosseini „Tūkstantis saulų skaisčių“ (vertė Jonas Čeponis) – apie XX amžiaus antrosios pusės Afganistaną. Šiaiš pažintinį realistinį turinį turinčiais romanais atsigrežiamą į konkretių XX amžiaus antrosios pusės–XXI amžiaus pradžios politinę socialinę realybę, bandoma atkreipti dėmesį į probleminius dabarties kraštus. Taip žengiamas reikšmingas žingsnis tolstant nuo postmodernizmo, kuriam labiau rūpejo įvairūs fantazijos žaidimai.

Apibendrinant galima sakyt, kad geru šiuolaikinės literatūros knygų išversta ir išleista nedaug. Bet tai visai nestebina. Geru knygų ir yra parašoma nedaug. Gyvename žodžio ir prasmės križės laikais, kai besiplečiančioje žodžių gausybės jūroje esama vis mažiau substancinės prasmės. Džiugu, kad šios visuotinės križės laikais vis dar parašoma meniškos kalbos ir gilių prasmės romanų, kad leidėjai juos atranda, o vertėjai verčia. Kad atranda ir ankstesnius, dar iki križės, parašytus dėmesio vertus romanus. Rimtos literatūros mėgėjams tikrai yra ką skaityti. Aišku, ne visos geriausios metų verstinės knygos taps klasika, ne visos atlaikys laiko išbandymą. Bet tai išliekamosios vertės potenciala – kalbos ir turinio gelmė – turinčios knygos, kiekviena savitos dvasių, nuotaikos, stilistikos. Kuri iš vertėjų, literatūros žinovų atrinktų geriausių 2010 metų verstinės knygų labiausiai patiks skaitytojui, paaškės balandį, Pasaulinę knygos ir autorų teisių dieną.

DALIA ZABIELAITĖ

Autoriaus mirtis Vilniaus knygų mugėje

Maloniausias šiuo metu Vilniaus knygų mugės renginys man buvo pirmasis, i kurį nuėjau. „Baltų lankų“ leidykla apdovanojo literatūrinio detektyvo konkurso nugalėtojus ir priuatė stambū tomą „Ar turi alibi?“, sudarytą iš geriausių darbų. Konkurso – individualiai ir kolektivai – dalyvavo moksleiviai iš visos Lietuvos. Organizatoriai sulaukė 30 rankraščių, iš viso apie 1000 puslapių teksto. Gaila, kad kūriniai nebuvo išsamiau aptarti ar kritiškai ivertinti. Komisijos narys R. Tamošaitis kalbėjo apie detektyvo žanro reabilitavimą. Anot jo, detektyvo pagrindas yra laisvė – žmogus yra laisvas nusikalsti ir laisvas veikti, jis turi šviesų protą, gebantį išsiskinti blogi. Literatūrologo nuomone, tokie konkursai reabilituoja ir jaunąją kartą, kuri pasirodo nepriataranti visų rūsių blogiui ir užjaucianti auką. Jo žodžius patvirtino ir skatinamajį prizą gavusios Radviliškio mokyklos moksleivė: jų klasse, rašiusi apie patyčias, turėjo remtis žiniasklaida, nes jų mokykloje šios problemos nėra.

Neišrinkus vieno lyderio, buvo skirtos dvi antrosios (Vilniaus ir Plungės mokykloms) bei dvi trečiosios (Kauno ir Šiaulių) vietas, joms padalinta 20 tūkst. litų. Šiauliečių atstovas sakė, kad kūrybiniai procese dalyvavo visa klasė (rinko informaciją, taisė gramatikos klaidas), ir nuoširdžiai pasidžiaugė, kad jo močiutės regėti įvykiai „nenugarmės užmarštin“. O patį tikriausią katarsį sukelė kaunietis, detektyvą parąšę vienas per 5 dienas. Jis dėkojo mamai, mokytojai ir „,dviem mirusiemis žmonėms – E. M. Remarque'ui ir A. Camus“.

Tai tokie tie moksleiviai. Po jų viskas įėjo tik blogyn. Sava chebra pasidžiaugė K. Nastopkos knyga „Literatūros semiotika“ ir S. Žuko „Teksto gilumas“ („Baltos lankos“). Semiotikos doktorantas A. Grigorjevas išryškino šio mokslu prieštaringumą. Pavyzdžiu, norint pasiekti didžiausią reikšmės kondensatą – semiotinį kvadratą, reikia prirašyti ne vieną puslapį. A. Grigorjevo skaičiavimais, apytikris teksto ir semiotinės analizės puslapiai santykis turėtų būti 1:20. V. Daujotytė atstovavo „iš dalies priešingai, bet ne priešiškai“ fenomenologijos metodologijai ir ivertino semiotiką dėl etiško tekstu skaitymo. N. Keršytės lyginimu, K. Nastopka savo knygoje daro sunestinę įvairių patiekalų puotą, o S. Žukas mieliau renkasi alaus bokalą su savimi ir A. J. Greimo portretu. Po gausybės kalbėtojų autoriams liko 5 minutės, per kurias K. Nastopka spėjo pasidžiaugti, kad 2010-ieji Lietuvos semiotikai buvo „riebiųjų karvių metai“.

Panašus scenarijus kartojo ir toliau. A. Andriuškevičiaus „eilėraščių, ištaigi esė ir vertimų vertimų“ knygą „Vėlyvieji tekstai“ („Apostrofa“) pristatė R. Rastauskas – nepaisydamas kiek per garsiai iš videoprojekcijos sklindančio fado, jis žavingai, bet ilgai skaitė savo (!) esė apie savo ir A. A. pasibuvimą Lisabonoje. Paskui apie 20 minučių pamästybus, pavadintus „Kaip jis mane...“, skaitė nuobudulio ekspertė A. Narušytė. Kaip sakė R. Rastauskas, eilėraščiai nuščiuvėliai, nėščios tylos eilėraščiai yra raktas į A. A. poeziją. Galbūt dėl to jų autorui buvo leista 45 minutes patylėti, tada padeklamuoti 3 trumpučius posmelius ir į klausimą, kur yra jo namai, ilgesingai atsakyti: „Mano namai yra čia susirinkusių damų širdyse.“

Dideles atgaivos viltis déjau į (eilinės) S. Parulskio knygos „Prieš mirtį norisi švelnaus“ (ne „Baltos lankos“, o „Alma littera“) pristatymą. Iki šiol, panašiai kaip A. Čekuolis, S. Parulskis turėjo privilegiją vienas pats daug kalbėti ir atsakinėti į publikos klausimus. Šiemet palaikyti atseit blėstančio žiūrovų dėmesio buvo pakviestas K. Smoriginas, o seną bičiulį „kalbino“ ir šmaikštauti bande S. Daugirdaitė. Apie „humoru dengiamą tragizmą“ iškalbėjusios literatūrologės dėmesio neatkreipė net po jos pastabėlės „galėsi apie tai papasakot...“ nuskambėjės rašytojo klausimas: „O turėsiu dar laiko?“ ir už tai nuskambėjė plojimai. Gavęs žodį, autorius sakė: „Ačiū, kad vis dar ateinat pas mane, senstanti žmogų. Jūs esat mano didžiausias turtas, skaitytojai mielejii. Kai buvau jaunas, galvojau, kad geras tas rašytojas, kurio niekas neskaito. Pradėjės senti, ēmiau kitaip galvoti. Tapau protingesnis. O gal kvailesnis?“ Kaip tikras neprietarygas profesionalas, S. Parulskis paskelbė dabar rašas romaną, teigė gerbiąs „kiekvieną gyvybės formą, net ir politikus“ ir pasamprotavo apie moteris, su kuriomis gyvenime prasilenkė, pavyzdžiu, apie Marytę Melnikaite.

Kad S. Parulskui nereikia „specialiųjų efektų“, rodo kasmet kiekvieną jo žodį gaudanti pilnutele didžioji salė. Tiesą sakant, kitaip nei skaityti jo knygas, klausytis S. Parulskio darosi vis įdomiau. Jis jau sugerbėtų ne kūrybinį rašymą, o retoriką universitete dėstyti, mokyti, kad scenoje galima būti natūraliam ir visiškai atvirai šnekėti tai, ką galvoji, pažedžiant visus retorikos formos standartus. S. Parulskis išaugo į vieną maloniausią ausią ir patikimiausią (tiesos atžvilgiu) viešųjų kalbėtojų.

Pritariančiu galvu linksėjimo bei plojimų sulaukė ir S. Parulskio konkurentė (populiarumo atžvilgiu) K. Sabaliauskaitė. 10 minučių likus publikos klausimams, „Silva Rerum“ autorė lakoniškai sugrįžo prie žiniasklaidoje vykstančios diskusijos apie lietuvių kalbos norminimą: „Mano požiūris į kalbą yra kaip XVII amžiuje. Aš už tai, kad mokykloje lietuvių kalbos būtų išmokoma tobulai, nesvarbu, kokiom priemonėm – bizūnu ar liniuote. Kai mokësi 100 procentų, galési daryti su ja ką nori, ypač rašydamas grožinį tekstą.“

Pristatant debiutinį G. Grušaitės romaną „Neišsipildymas“ („Baltos lankos“), vėl buvo žadamas akibrokštas lietuvių literatūroje. Karamelės saldumo balsu autorė trumpai išreiškė savo poziciją lietuviškos tapatybės bei vidinės emigracijos klausimais ir paminėjo prieš 5 dienas parsridusį iš Małazijos. Daug daugiau susidomėjimo sulaukė taip pat jauniems autoriams atstovavę poetai I. Butkutė (knyga „Karavaunu lopšinės“) ir M. Burokas (jau trečias rinkinys „Išmokau nebūti“). Tiesa, gali būti, kad didžioji dalis susirinkusiu buvo I. Butkutės draugai, kuriems ji nuolatos mojavo. V. Gasiliūnas išdėstė keletą „mintigalių“, pavyzdžiu, kad M. Burokas įveda naujų tradicijų lietuvių poezijoje – vietoj S. Jesenino ir P. Širvio randasi Ch. Bukowskis ir A. Ginsbergas. A. Jakučiūnas pasidžiaugė, kad „Tyto alba“ ištaisė Rašytojų sajungos leidyklos klaidą pakeldama besimėtančią I. Butkutės knygą, kuri vis nelaimėdavo PK konkursu. Kaip niekad šmaikščiai kalbėjo D. Petrošius, atradęs, kad tris poetus vienija tai, jog Ilzė turi vieną, Marius – dvi, o pats Donatas – net tris kates. Anot jo, Ilzė vis žiūri į tolį, ieško idealaus miesto su fakyras ir klounais, o Marius džiaugiasi tuo, ką turi. Atkreiptas dėmesys, kad jau ne vienas poetas geriausius eileraščius parašo su dedikacija Remiuui, kuris tokiu būdu aktyviai dalyvauja literatūriname gyvenime. Autoriams laiko neliko, nes dar grojo E. Sirvydytė, kuri, nors pristatytą kaip poetę, drėsinauoti angliskai.

„Vagos“ leidykla drąsiai pasielgė didžiojoje salėje pristatydama naują (po 40 metų) Th. More'o „Utopijos“ leidimą. G. Mažeikis pareiškė, kad tai subtili knyga „ne proletarams“, gal dėl to salė buvo pustuštė. Mugėje vyko nemažai renginių, skirtų įvairioms su Cz. Miłoszu susijusioms knygoms. Viename jų T. Venclova papasakojo, kaip draudžiama Cz. Miłoszo kūryba buvo persiusta į Lietuvą, į puslapius toje pačioje vietoje prie Neries, kuri aprašoma, T. Venclova sakė pasidžiaugęs, kad neišpildė pesimistinės Cz. Miłoszo pranašystės.

Paminėta ir S. Valiulio televizijos kritikos knyga „Telemano užrašai“ („Baltos lankos“). Anot I. Keidošiūtės, visada kino teatrų saliu prikyje sėdėdavę S. Macaitis ir S. Valiulis buvo labai skirtinė: pirmasis visada kuo nors nepatenkintas, o antrasis – visada patenkintas. Pasakyta, kad tokie nuosekliai tylų darbą dirbantys inteligentai yra ne mažiau verti Nacionalinės premijos nei bet koks garsus menininkas.

Įvairūs apdovanojimai tradiciškai teikiami ir knygų mugėje. Aukščiau už bet kokius šou nusprendė būti Literatūros ir tautosakos instituto atstovai, kurie kūrybiškiausia praejusių metų knyga paskelbė V. Papievio „Eiti“, bet net nepakvietė į sceną. O juk niekas net nežino, kaip tas V. Papievis atrodė! Kukliai stovintį laureatą buvo galima atpažinti iš to, kad RoRa jam paspaudė ranką.

Antrą kartą geriausios metų knygos vaikams autoriumi pripažintas R. Černiauskas (uz knygą „Vaikai ir vaiduokliai“). Pirmą kartą į ekspertų išrinktą paauglių penketuką išibrovė ir, žinoma, laurus nuskyne V. Racickas su romanu „Baltos dury“. O metų knyga suaugusiesiems tapo M. Martinaičio „Mes gyvenome“, pernai jau apdovanota kaip kūrybiškiausia knyga. Vertėjų sajunga paskelbė vertingiausias 2010 m. lietuviškai išleistus šiuolaikinės užsienio literatūros knygas. Kaip ir pernai, šešetuke atsidūrė kūrinys apie Stambulą – E. Shafak „Stambulo pavainikė“, kurioje nagrinėjama arménų genocido tema. Taip pat egzotiškas Olandijoje gyvenančio Irano autorius K. Abdolah romanas „Mečetės namai“. Istorinis U. Riccarelli romanas „Tobulas skausmas“ atstovauja italių magiškajam realizmui. Nenustebino tarp geriausiuų paminėti P. Claudio „Pilkosios sielos“ apie Pirmajį pasaulinių karą, H. Müller „Amo sūpuoklės“ apie sovietų lagerių kasdienybę ir autentiškai britiškas G. Swift romanas „Vandenu žemė“.

Leidykla „Kitos knygos“ siemetinėje mugėje kaip reikiant pasistengė. Tiesa, muzikinis spektaklis Ch. Bukowskio kūrybos motyvais nenusisekė – sunku rasti kitą tokią neperformatyvią poeziją. Kur kas smagiau pristatytą viena reikšmingiausią leidyklos knygą – pirmą kartą lietuviškai išleista A. Ginsbergo poezija „Staugsmas, Kadišas ir kiti eileraščiai“

Dabok vagą, rasi grucės

Už namo išsirikiavus kviečių guboms, pagaudavom dunduliui apie javų kūlimą. Taikiai po kiemą kraminėjantys leghornai, pajutę puotą, lėkdavo per tvorą ir J. Basanavičiaus gatve skusdavo į ražienom pasišiaušių sklypą. Ne gaišuodamos prisistatydavo varnos – visi gudrūs prie gatavo! Paukščiai net atsilošdami blakštindavo varpas, o katinių tykodavo palei gubas – gal atklys užsižioplinus pelytė.

Mamunėlė apsiteiraudavo, kuriam gale kulia.

Kuliamają keletas ašvienių paryčiais atitraukdavo į Fermos kaimą. Čia po 1863 m. sukilimo rusų kolonistai, pritapę Žemaitijoje, tvérēsi plačius kiemus, statėsi rastų trobas, rentė talpius ūkinius pastatus.

Didžiausias sujudimas kildavo, kai į Mifodijaus (?) Škerbos kiemą keturi prakaitu žliaugiantys kumeliai įbogindavo technikos stebuklą dampį (taip žemaičiai vadina garo aggregata). Papsėdamas gero dūmo švambinę, dampio savininkas jau laukdavo kieme. Jo pavardės nežinau, nes i jį kreipdavosi tik „meistre“. Leidės atsipūsti arkliams, jis pats užmaudavo avizų abrakines. Tada su padėjėju išvyniodavo storą, ijuodusi diržą ir užtempdavo ant didžiulio dampio rato. Tas pats laukė ir kuliamosios. Džiuto špagato diržas traukė visų akį. Meistrui prasitarus, kad reiks nusidévėjusio atsisakyti, tuo atsirasdavo pasišovusių šių priglobtis. Atitarnavusį diržą naudodavo nedylantiems it Egles kūrpés puspadžiams. Tokiai buvo pakalhti mano pusbačiai – per trejus metus šiemis suplyšus padai atrodė kaip nauji.

Pameistrys ugniakuram klodavo uosines skilas, žerdavo anglis, veizėjo, ar nepritrūks vandens. Tebepapsėdamas pypke, meistras apeidavo agregatą, sukinėdavo žalvarines rankenėles ir laukdavo, kol šalia storo kamino pašoks du bronziniai „obuoliukai“. Garas kaupėsi rezervuare, nesviečiai kaito, bet dar ne laikas buvo paleisti šio jėgą. Pameistrys užtrenkdavo ketaus dureles, ant kurių ovaliam skydele geltonavo: „England. London. 1921“.

Galop bronziniai „obuoliukai“ pašokdavo aukštyn. Meistras gesindavo švambinę ir trukteldavo signalo svirtelę. Visas kiemas apkursdavo nuo veriančio švilpimo.

– Laikas pradėti!

Dvi mergos, susiveržusios plaukus margom skarelėm, įkirtusios diržais drūtėjančias talijas, pasitaliusios treninimus, užkopdavo ant kuliamosios tiltelio.

– Pradedam! – du vyrai ilgakotėm šakėm blokšdavo pėdus ant stalo.

Mašina, to telaukusi ir galingai suriaumojuusi, įtraukdavo pirmuosius pėdus. Vyrai negaišuodami keldavo vis naujus, mergos it spruoklės tiesdavosi ir lenkdavosi, mesdamos auksinius ryšulius į kuliamosios vidų. Per ūžimą negalėjai susikalbėti, kilo dulkių ir akuotų debesys. Du kiemsargiai šunys, pabrükę uodegas, maudavo į būdas. I pakabintus maišus pradėdavo narneti grūdai.

Darbai tirpte tirpdavo tik talkoje. Apie atlygi niekas netauzydavo, kaimynas padėjo kaimynui, ranka ranką plovė.

Pampliams ir žvitresnėms bobulytėms įduodavo grėbius ir kibirėlius. Medinių vengdavom it ežio skūros – kas imsis dūvelkio, kuris iki pusiaudienio ištraukdavo rankas.

Krutėjome kaip išmanydam, rinkome varpas, tempėm nuslydusių nuo kuliamosios stalo pėdus, grėbėm šiaudgalius, nes neperlipsi per išdygusias kupertas.

Didžiausias krūvas varydavo pirmąsias. Kiemo šeimininkui visada viršenybė.

Kai baigdavo kulti gaspadoriui, šis, susiglostes parudusius nuo tabokos ūsus, sukišdavo rankas į maišą. Atgniaužės sauja, rodydavo dar siltus kviečius.

– Bus pyragų, bus zacirkos! – puikuodavosi prie užkvempusių nosių.

Visiems buvo smagu, grūdas prie grūdo. Štai kokius turtus neša darbas ir Žemaitijos žemė!

Maišus surikiuodavo prieklėtyje. Taip patogiausia krauti į ratus.

Pamaloninės pirmajį ūkininką, meistras keliom minutėm pažabodavo dampį, nuleisdavo garą į šis uruliais šaudavo į šalis.

Talkininkės sėsdavosi ant pėdų, taisydavosi skarutes, kišdavo išlindusias sruogas, godžiai gerdavo pasukas ar ką tik iš šulinio pasemtą vandenį. Jų treningai pasišiauš akutais, atrodė it susivėlusios ožkelės.

Bernai, nusibraukę prakaitą, pasispjaudydavo delnus ir blizgindami akimis kalbindavo patikusią talkininkę:

– Ar būsi patalkyje?

– Jei mon pelė kramės nenukos, ateisiu, – branginosi dabni moteriškaitė.

– Dékou, dékou! Kad tava rūtos žydėtų ir vėstos perėtų, – laidė liežuvį bernas.

Riestanosės ne iš kelmo spirtos būta. Prisimerkusi tėškė:

– Ar nemata, kap šokinė velns pro tava kelnes?

Kalbinusysis tik akis išpūtė nesumodamas atskirsti, o susispėtė talkininkai leipo juokais.

– Ar neatrokouji? Ta blosa doudas po kelnes, – šypsojosi spritna pana.

Vėl kurtinančiai sušvilpė dampis, o meistras, valydamasis rankas į drėgną skudurą, liepė tameistriui negailėti anglių, keravoti garo svirtele.

Mažiai prisitaikę rodė, kiek prilasę varpų. Laukdavo pagyrimo.

Viekšnių vaistinė

Meistras šypteldavo, papplekšnodavo darbininkeliui per žandą ir nieko nesakęs nueidavo prie agregato. Anam tauzyti su bambliu nepritinka.

Pypliai pritutinę kibirus ir toliau dirbuliuodavo – arčiau kuliamosios vilkdavo pėdus, tempdavo prie dampio skilas. Moterytės ir mergikės nardė virtuvėn, o iš ten grįždavo čiauskėdamos, kokie skanumynai laukia.

Ateidavo ir Žilevičių eilė. Su pėdų vežimaičiu, rūpestingai sukrautu mūsų ūkės nuomininko Jono Šiaulio iš Kapėnų, vyrai užstrukdavo it ropę raudami. Pėdus kelti padėdavo keli aukštesniųjų klasių jaunuoliai. Nežinojau, kas jiems pasakydavo, bet talkininkų nestokodavom. Vos ne per prievertą papunėlis įbrukdavo červonçą. Nė mislelės nebūdavo, kad moksleivių triūsas atispindės pažymį knygėlėje.

Penkis šešis maišus mokytojui parveždavo kaimynai. Nors būdavome atsiridenę ratelius, jų dažniausiai neprireikdavo. Tėvulis buvo kuklus, paslaugos neprašydamo, bet, pasisiūlius važiuotam, neatsisakydamo.

Pamatę meistrui kemšantis pypke, suprasdavom – triūsas eina į pabaigą. Kol mašina ūždavo, apie jokį dūmą nė mislelės. Neduoč Dieve, visi minavodavom, kad Svirčių kaime nuo neatsargaus pypkiavimo supleškėjo trobos ir šeši vežimai neiskultų javų.

Darbai baigt! Nulipusios nuo kuliamosios stalo mergos skubėdavo šukuotis, purtytis, traukių prilindusius kur reikia, kur nereikia akuotus.

Be perstojo girgždėjo šulinio svirtis, į dubenis liejosi gaivintinis vanduo. Muilo gabalėlis taupiai ējo per rankas, keli rankšluosčiai akimirksniu virsdavo lakatu.

Po prausimosi ermyderio viskas rimdavo.

Iš būdų įsidrasiųne išlisdavo šunys, tikėdamasi sėkmės su keturiais kačiukais prisistatydavo žebra katė.

– Talkininkai, prašom į vidų! – persivilkęs pakulinius marškinius kviesdavo šeimininkas.

Didžiajame kambaryje stalai stovėjo raide U.

Iš kampo rūščiai veidais žvelgė stačiatikių ikonus, iš kurų atpažinau šv. Mikolajų su balta stula ir vešlia barzda (buvau panašu matęs Viešnių cerkvėje). Dar Mergelę Mariją, užsisiautusią mėlyną gobtuvu, dengiančiu net kaktą.

Patalkio vakarienė būdavo sudėtinė. Mes atsinešėm gaidžioką ir sviesto guzą. Mamunėlės pasididžiavimas – baravyko kepurės rudumo šviežios duonos kepalas – pūpsuojo stalo kampe.

Dubenyse garavo paršelio šonkaulai, netruko šviežių bulvių su krapuikais, šutintais kopūstais. Stalo gale burnaprausis dubuo su virpančiais ką tik surūgusio pieno luitais.

– Kap kondoulė! – visi gyre ši skanėsta, kuris nyko akyse.

Keli buteliai šnapšės, užkimšti laikraščio tūtom, sulaukdavo eilės tik puotos įkarstyje. Pilvota alaus statinaitė nekantravo ant išsižergusio trikojo.

Patėmijau, kad alus buvo paklausesnis nei naminė. Nors ir sakoma, kad Žemaitijoje pirma ranka krūminės, bet tikriausiai ne taip. Tiesa, nutėkės žinovo miną, nesiūmu teigti, nes mūsų, abstinentų, šeimoje tai nebuvo aptarinėjama.

Užmetus už lūpos, ateidavo eilė alui.

Keli bernai, matyt, šio ritualo žinovai, vos vos pajudinę statinę, krutindavo ažuolinę volę. Pagaliau šnypštimas bylodavo – alus eina. Laukiantysis pakidavo plačiagerklį ašotį ir linksmas kliuksėjimas nušveisdavo akis.

Virstant putai per kraštus, puldavo gelbėti dar drūtesniu ašotiu. Per kitsą kitą vyrai tiesdavo briaunotas stiklines, o storapilvis ašotis kliuksėdavo pamiršes išsekti. Moterytės skanaudavo ciobrelį arbata, pjaustydavo aguonomis nuėjusi geltoną pyragą.

Visi armėjo, dėkojo meistrui ir prie stalo pakvetusiam šeimininkui, minėjo, kad gražaus derliaus sulaukta, ir linkėjo, kad ir kitaip metais stalai lūžtu nuo gėrybių.

– Einam kojas pakilnoti! – švytėdamas įraudusiai skruostais mesdavo Vencė Šiuipys.

– Je, je, – pritariamai suuždavo susirinkusieji. – Negi kėlsi dolkės unt šventųjų abrozdu, „Starcams“ gali nepatėkti! – pavažiuodavo į kitokius dievų paveikslus žiūrėdami talkininkai.

Visi išguždavo į sodą. Už kluono jau raudo pampstantys obuolai, o kriausės krisdavo į delnus. Pagriovyje plyšo agrastai, bet prikirtę kialės kūno uogą negodojo. Mergos būrėsi po obelium, o vyrai, stipinėdami su stiklinėmis rankose, žvalgėsi, kurių nugriebti šokiui.

Kol visi apsišniukštinėdavo, apsišaudydamo akimis, nedrašiai, kiek patrukiodama pasigirdavo pirmojo daina:

*Vai lėkite ilgesio dainos,
Pakrantėj gimtosios Ventos,
Kur dienos jaunystės prabėgo
Ir niekad negrijš atgalios.
Ten, kur Venta, skriski, mano daina,
Ji tarsi Venta iš mano širdies išsilies.*

Įsidrasiųne talkininkai piedainį plėšdavo visi:

*Venta, Venta, Venta,
To žemaičiou šventa,
Teki to per pėivas,
Ten, kor žydi éivas,
Venta opé srauni
Kap žemaičių kraujės.*

Išskirdavo Vencė Šiuipio aksominis baritonas. Po šios dainos Vencė šalia pasistatydavo būgną ir veltiniu apmušta kojele tvatinodavo, net visa Ferma dundėdavo. Miklūs pirštai bėgiodavo akordeono klavišais, o prireikus lūpomis stumdė daugiaabalsę armonikę. Būgnas, akordeonas ir armonikėlė tapdavo reto grožio orkestrus. Neryžtingai trypinėjė, puldavo šokti. Smagiausios būdavo polkutės, šelimas padespano ritmu, mėgtas jonkelis ir aibė man nežinomų šokių. Miklesni bernai sulakstydavo alaus. Žiburiuodavo akys, sniegenų raudoniu užsidegdamo žandai.

Paskelbus atpūtą, Vencė į kišenę įsidėdavo armonikėlę, o paskui jautriai bėgiodamas akordeono klavišais užplėšdavo:

*Senos mergos lėp į puši,
Aštros šakas dor į kušt.
Nesédėkit unt šakos,
Atlėp šernas iš paskos!*

*Dziungul dzingul dzinguliuka
Dzinguliuka ucha cha cha!*

*Ein davatka per šventorių
Ir sutinka zalatorių.
– Zalatoriai, balandėli,
Nuzalatyk mon pilvėli.
– Aš netoriu zalatū,
Užteks pėkė ir sakū.*

*Dziungul dzingul dzinguliuka
Dzinguliuka ucha cha cha!*

Panikės kaisdavo nuo šokių ir talaluškų, įsisiūbavę vyrai spirtrindavo balų kipšiukų akimis, o nenuorama Vencė laidojavo kakarine:

*Ein davatka pagal mūrą,
Rada šiaudą, krapšta rūrą.
Palükėk, dar neskubék,
Storą vėrbą paveizék.*

*Dziungul dzingul dzinguliuka
Dzinguliuka ucha cha cha!*

*Aš aplėšiau undaroką,
Veizu réita kap buroka.
Vyra, mergos, ku daryt,
Gal reik kumelį varyti? ➔*

→ Dziungul dzingul dzinguliuka
Dzinguliuka ucha cha cha!

Vis labiau rodydama rūstų veidą, mamunėlė trukteldavo mano skvernā.

– Nėr ko čia bezlėpyčių klausytis. Einam numo!

Vencé, lyg pajutęs, kad nusiplükė žmonelai skirstosi, dar labiau griaudėdavo:

Trys panelės susitarė
Varė kuil i Žagarę.
Palukėkite vėsos trys,
Pakol kuilis nusimyš...

Dziungul dzingul dzinguliuka
Dzinguliuka ucha cha cha!

Mes išlinkdavom tyliai, niekas nepergyvendavo netekties. Papunėlis jau kuris laikas namuose blusinėdavo „Izvestijas“, jo šokiai neviliodavo. Dar jaunystėje bandydavęs, bet, anot mamunėlės, tik bégdavęs aplink paną – nei pažiūrėti, nei kitam parodyt.

Padėkojė šeimininkams, atskaitę su meistru meistru, barškinami tuščiais indais parkiūtindavome V. Kudirkos gatve.

Akordeonas liurlindavo iki antrųjų gaidžių, o būgnas, neišsigandęs gailios rasos, neduodavo kojoms ramybės.

Kartaus niekas nelaižo, saldū – visi

Įsimetus popiliui, lēkdavom pas Balandėlį. Pravardė provizoriu Juozui Aleksandravičiui prilipo visam gyvenimui, nes besišypsantis, išpūdingo stoto inteligentas į kiekvieną kreipdavosi „balandėli“, nebodamas, ar belsdama lazda atstuksendavo bobulytę, ar mažius, kurio pasišaušusio kuodelio nesimatė už receptų stalo.

Sykį vaikėzai privertė raudonuoti senajį džentelmaną. Aukštėsiųjų klasių bernai pamokė pyplius burna išsiurbti prezervatyvo lopinėlį, o susidarius puslytei trinti į delną. Ažus zirzimas džergždavo mokyklos koridoriuose, po pamokų aidėdavo kieme. Vaikai dumdavo vaistinėn ir prašydavo „kandom“ (taip vadindavom prezervatyvus). Senasis vaistininkas raudonuodavo įtarai žvelgdamas į prašantijį, matėsi, kad jaustėsi kaip nesavas. Tik vėliau išsiaiškinome, „kas ta yr“. Iš gėdos porą mėnesių spyrėjauši apsilankytis pas Balandėli.

Apteka buvo įsikūrusi rabino Abos Jofės XVIII a. pastate. Miestelyje nėra solidesnio budinko – stogas nuožęs vienuoliškomis čerpėmis, drūtas kaminas besisveikinės skardine kepure, baltumu akinančios langinės. Žaismingo orumo suteikia įstiklintos gonkelės, kiekvieną kviečiančios užteiti. 1995-aisiais pastata restauravo Akmenės statybininkai, vadovaujami V. Načiaus. Deja, deja, pagalbos pastatas ir vėl šaukiasi.

Dabar senajame pastate likęs tik vaistinės muziejus. Gali pasigérēti šimtais išskirtinio dizaino fajanso indų su lotyniškais užrašais, varinėm, plieninėm talpyklom, rankų darbo įrankiais, pagarbai padėta 1862 m. receptų knyga. Šalia provizoriaus įrašai, pastabos apie ligonių sveikatą. Dyvų dyvas – odos diržas, išrėžtas iš nusikaltėlio nugaras (!). Atseit tai pirmi vaistai nuo pūliuojančių žaizdų. Visas muziejus sklidinas ypatingos auros, tvyrančios sename pastate, kuriame ne viena viekšniškai karta ieškojo pagalbos.

Šiame ilgiausiaiame miestelio name 1860 m. provizorius Teodoras fon Geldneris išteigė vaistinę, bene trečiąją Žemaitijoje (po Palangos ir Kražių). Juozas Aleksandravičius čia triūsė višas amželi nuo 1925 iki 1977 m. Kalbėjo, kad jam vieninteliam Lietuvuje, buvusių savininkui, sovietai paliko valdyti aptieką. Joje per šimtmetį mažai kas pasikeitė – tamšaus medžio sienu spintose balti fajanso ir majolikos indai su lotyniškais vaistų pavadinimais, po stiklo gaubtu idealaus tikslumo svarstyklės, virš stalo porceliano lempa, skleidžianti užburiančios ramybės šviesą. Už receptų pulteliu ažuolo grindyse išstovėtos 46 dydžio pėdos. Tai per puse amžiaus nepasitraukusio iš posto darbuolio provizoriaus pėdsakas.

Miestelyje sakydavo: „Nelakstyk pas daktarus, Balandėlis – visų daktarų daktaras.“

Ikiu užsilenkusime flygelyje, kur gyveno provizoriaus keturių asmenų šeima, lankydavosi Lietuvos šviesuolai: Maironis, J. Tumas-Vaižgantas, J. Jablonskis, A. Vienažindys, J. Basanavičius, Lazdynų Peleča, Vanda ir Balys Sruogos, A. Žmuidzinavičius. Dažnai ateitavo daktaras Antanas Biržiška ir jo sūnūs būsimieji profesoriai – Mykolas, Vaclovas ir Viktoras. Su reagentu, oksidu ir kitu chemikalų pritintu portfeliu grįždavo klasėn chemijos mokytojas Jonas Žilevičius.

Prie arbato puodelio susirinkusiems pianiniu skambindavo Varšuvos konservatorijos studijavusi elegantiškoji šeimininkė Zofija, papuošusi galvą kasų vainiku, o bendravardė dukra su draugėmis dainuodavo liaudies dainas, „grajydavo“ teatrą.

Visa tai keldavo nuostabą ir pagarbą neprisiūdusio provincijos miestelio inteligentijos buveinei.

Flygelio gale vilijojo paslaptinga ir uždara oficina. Čia šei-

mininkavo tylios it pelytės baltachalatės moteriškaitės, kurios tvarkė humanišką industriją. Priežodži „tikslu kaip vaistinėje“ reikia suprasti paraidžiui – juk perdozuotas gramas ant plauko pakabindavo žmogaus gyvybę, o to Viešnių vaistinėje išvengdavo. Retkarčiais išlinkęs paslaptingojo oficinon gérédavaus dešimtim švariausiu fajanso trintuvių, grūstuvių, iki apžilpinimo išblizgintų vario, bronzos puodų, dubenėlių, kuriuose virdavo, šusdavo žolelių ant pilai, linguodavo preciziškos svarstyklės, o pagaminti milteliai buvo beriami į plonyčio popieriaus „pročkeles“.

Senasis vaistininkas juokdavosi iš amžino pasipuikavimo marazmo. Smetonos laikais vaistinėje „pročkelė“ nuo persalinimo kainavo keliasdešimt centų. Bet jei šią suvoliodavo į žirniuką, aplipus „aukso“ dulkėmis, dvarininkas, prekijas ar valdininkas plodavo porą litų už tos pačios sudėties vaistą. Vien aptiekos buteliukas su priklijuoto recepto „uodegyste“ sukeldavo teigiamą poveikį.

Sykį mamunėlę nusiuuntė parnešti vandenilio peroksido. Skaidrū skysti ipylė į rudą buteliuką su snapeliu. Man kuduiliuojant per vėdrynų nubronzuotą pievą, susipynę kojos ir sublizgėjęs saulėje buteliukas paniro į žoles. Puoliau grabinėtis. Deja, deja, šis aptikus buvo tuščias.

Ačiū Dievui, namuose nieko nebuvo. Iš čiaupo prieledau „vaistų“ ir, susisarmatiųs kaip katinas, paliejęs pieną, pirkinių atidaviau mamunėlei. Si trynėsi sudaužtą kelį, gyrė „mačlyvus“ vaistus ir džiaugėsi nykstančia melyne.

Tada dar nebuvo fasuotų vaistų, į plastmases įvilkę tabletėcių, reklamos ištrimituotų panacėjos erzacų.

J. Aleksandravičius puikiai išmanė fitoterapiją, farmakopėja ir didžiąją dalį vaistų gamindavo iš Viešnių apylinkių vaisatažolių. Jas padėdavo rinkti jaunesnieji mokiniai.

Klasėse pildydavo žurnalą, kas kiek atriūkdavo vaistažolių. Paklausiausis būdavo puplaiškiai, jonažolės, trauklapliai, ajerų ir sidabražolių šaknys. Provizorius ir pats žoliaudavo, nesistriodamas kasė degimo šaknis, iš kurių gamino ant pilus nuo vėžio. Storame žurnale žymėdavo nelaimėlius ir tvirtino ne vieną pagydęs, jei tik šie neuždelsdavo, liga nepereidavo į paskutinę stadiją. J. Aleksandravičius ruošesi paskelbti vėžio gydymo metodiką. Kaip Lietuvėlėje priimta, kojų pakišo pavydas.

– Kur tai matyta! – aliarmavo daktarai. – Provincijos provizorius imasi šalinti amžiaus rykštę!

Sveikatos apsaugos ministerija uždraudė šias senojo vaistininko paslaugas. Nežinia kuo tas būtų baigėsis, bet iš Maskvos atėjo griausmingas „Ša!“ Provizorius teigė išgydęs kelias Kremliaus asabas, geibstančią aviacijos maršalo Vasilevskio žmoną. Kol vyko susirašinėjimas – draudimai, leidimai, – miklūs žydeliai iššniukštinėjo Viešnių provizoriaus vėžio vaistų sudėtį. Nepatvirtintais duomenimis, Izraeliye taikomas gydomas jo degimo šaknų ant pilus.

Mano vaikystėje vaistinės gonkelėse rūgdavo belaukią gaminančias paslaugas. Nežinia kuo tas būtų baigėsis, bet iš Maskvos atėjo griausmingas „Ša!“ Provizorius teigė išgydęs kelias Kremliaus asabas, geibstančią aviacijos maršalo Vasilevskio žmoną. Kol vyko susirašinėjimas – draudimai, leidimai, – miklūs žydeliai iššniukštinėjo Viešnių provizoriaus vėžio vaistų sudėtį. Nepatvirtintais duomenimis, Izraeliye taikomas gydomas jo degimo šaknų ant pilus.

Nepamaidoma rūgstančiųjų senolė Irkinienė, prisispaudusi trečią koja, grėsmingai knarkdavo kamputyje. Jei, neduok Dieve, kas užkliudydavo jos lazda, ši nesgrabailai voždavo kupron nekalbodus nei vardo, nei giminės.

Raišoji Onelė snūduriuodavo iki pasirodant naujam bėdžiui. Tada mikliai kviesdavosi pritūpti šalia ir nesustodama vardindavo ligas, kurių turėjo kaip šuva blusų. N kartų girdėjė jos 99 ligas, nuoširdžiai atjausdavo, kad Onelė iki pilno komplektu nesusigriebė šimtosios, perduodamos meilės kontaktu. O gal tik į naudą – nes pastaroji nebūtų tikusi prie kepto obuolio veideliu.

Spalvingiausias būdavo šalčmirys Ontė Čiužėlis. Jis žiemą vasarą vilkėjo kuokailio skrebucius, kaukšėdavo klumpėmis, iš kurių blykčiojo kiauros vilnonės kojinės. Užspaudęs panosėje rūkstantį biculą, ieškodavo akim, prie kurios moteriškaitės pritūpti. Aišku, rinkdavosi tą, kurios akelės dar spingsodavo lyg žiburėliai pro užburbėjusį langą.

– Čiužėli, kokėi bus ora? – sukrusdavo sopulingosios.

Atvykėlis permesdavo akimis, ar visos giedauja jo žinių, ir, pabrėždamas savo vertę, užtriaubydavo:

– Pėls kap iš viedra!

Bepigu kailiniuočiui pliauzaroti apie orus – vaikystėje mirtinai peršalęs, buvo jautrus kiekvienai permanentai. Visada nuspėdavo kiekvieną gaiso pasikeitimą. Išgyti nepadėjo nė spiritu užpiltos pienės, šalpusnių lapų kompresas ar sopuliams sulik kikliškėlis krūminės su gyvate. Didelius laužymus kėsdamas Čiužėlis nesubliūško, mokėjo pasakyti gerą žodį, niekas nematė jo strakaliojant išmetus šnapšės.

Gonkelėse ne visi laukdavo vaistų. Ateitavo bobulytės išsipasakoti apie ligas ir gerus vaikus, šventus, bet dar ne „cūdaunus“ anūkus. Išdrasinę bočelialiai guosdavosi, kad šiemet nupiep tabokos lapai, nors pernai it rabarbarų buvę.

Sirdingi buvo ausčiojimai vėsą surutinčiose gonkelėse, dyvinoje ievų pūgoje, pavasario smaragdo grožybėje.

RIMANTAS ŽILEVIČIUS

Autoriaus mirtis Vilniaus knygų mugėje

Atkelta iš p. 9

(vertė M. Burokas ir K. Pocius). Išgirdome netikėtą istoriją, kaip 1984 m. A. Ginsbergas, viešėdamas Vilniuje su JAV literatų delegacija, Javimo teatre žiūrėjo E. Nekrošiaus „Pirosmąjį“.

Videokonferencija su S. Žižku įvyko be S. Žižko. Savo knygos „Smurtas“ („Demos“) leidybos teises filosofas lietuviams padovanėjo, o galiausiai pats už jas ir sumokėjo. Smurtas čia traktojamas labai plačiai. Problemos formulavimas jau yra smurto aktas, taisyklių primetinėjimas. Dažnū atveju derėtų ne rinktis tarp „taip“ ir „ne“, o kvestionuoti patį klausimą. G. Mažeikis pastebėjo, jog Lietuvoje S. Žižekas yra svarbus jau vien dėl to, kad oponuoja G. Sorosui. Taip pat atskleidžiama, kad politiškai korektiškas pasaulis be jokio smurto yra pats baisiausias smurtas, totalus egalitarizmas, kai nebegali žmogus paliesti jo neįžeisdamas.

Didžiulė knyga „Lietuvos rokai – 50“ buvo pristatyta dar net nesant ir pačios knygos. Autorius M. Peleckis apsiribojo bendo pobūdžio pastabomis, kad knygoje minima 1200 atlirkėjų, tarp kurių kiekvienas ras ka nors savo skoniu. Didžiąją pristatymo dalį užėmė ir „rokui“ atstovavo D. Razauskas bei grupė „rasabasa“. Šiaip ar taip, leidykla „Mintis“ nusipelno pagarbos nepabijojusi leisti tokią knygą, o sausakimša dižioji salė teikia vilties.

J. Kelero erotinės poezijos skaitymai be netvyrusio K. Navako balso neteko didelės dalies savo erotiškumo. Poezija iš knygos „Tai tu“ („Kitos knygos“) buvo paskaityta – niekaip negalėjau suprasti, kodėl erotika yra tik krūtys, sėdmenys ir prie kūno prilipę drabužiai. O riešai, ausys ir kojų piršta? Tada reiškėsi gausybė kalbėtojų. A. Kaziliūnaitė sudėtingai kalbėjo apie projekcijų projektavimą. A. Balbierius nežiūrėjo jokios erotikos, vien meilės lyriką. O visą tiesą žinojo ir primygintai ją net pačiam autorui išaiškino filologe prisistačiusi R. Čičinskaitė. Drauge buvo paminėta ir kita J. Kelero knyga – fotografijų albumas „Vilniaus šaligatviai“ („Knigius“). N. Milerius analizavo jų garsinę plotmę: anot jo, šiose fotografijose suturėta akmirką po garso, prieš pat jam išnykstant.

Šaligatviai man pasirodė daug erotiškesni nei J. Kelero poezija. O pats erotiškiausias mugėje, be abejonės, buvo profesorius A. Mickūnas. Deja, tarsi žodži jam buvo duota mažai laiko. Kiti kalbėtojai atkreipė dėmesį, kad retoje filosofinėje knygoje moteriai suteikiama tokia pozityvi reikšmė kaip A. Mickūno „Summa erotica“ („Apostrofa“). Dionisiškojo prado kūpina pasaulėžiūra moko, kad erotika yra ne vien kūnas, bet ir pats buvimas pasaulyje, ir leidžia patirti gyvenimo pilnatvę. Muzikos aistra spinduliuavo M. Švėgždos von Bekkerio smukas. Lietuviškai pilku megztiniu apsvilkę šokantis filosofas sakė: „Pasaulis toks aistringas. Jo neįmanoma nemylėti. Kiekvienas įvykis yra unikalus ir palieka pėdsaką kosmose. Viskas yra įdomu. Viskas yra reikšminga, jei atidžiai gyvenam. Pasaulis trokšta mūsų taip, kaip mes jo trokštame.“

Na jau šitos mugės tai tikrai palieka kosmoso didžiulį makulatūros pėdsaką. Visi tie kubiniai metrai knygų ir žmonių, užgrūdė klaustrofobišką erdvę. Minia, slenkanti vienu metu visomis kryptimis, perkanti perkanti, tik neaišku, ar skaitai.

Siemėtinėje knygų mugėje buvo postmoderniai numarintas autorius. Jis dėl vaizdo tyliai sėdėjo, vartinėjo savo paties knygą ir klausėsi draugelių pagyrų bei įžvalgų. O draugeliai savo šlovės minutes išnaudojo su kuo didžiausiu kauvapu. Nusipirkti knygą susižavėjus jos autoriumi buvo beveik nebeįmanoma.

Išsėmė mano aistra Vilniaus knygų mugei. Po jos net knygos nebetrakia. Ką jau kalbėti apie autorius.

EMILIA VIROCKAITĖ

Prekybos centras

„Žinai, močiute, man įdomiau parduotuvėje negu bažnyčioje“, – pareiškė Ūla jau šventoriuje. Ji aiškiai turėjo galvoje ne bet kokią parduotuvę, o prekybos centrą, kur laikas sustoja, kur akys pavargsta nuo daiktų daiktelių įvairumo, nuo rožinių, žydrų, gelsvų spalvų margumo. Jautresnės sielos nuo šių šventvagiškų šešiametės pasakytu žodžiu akimoj pastiro, o ponija Jadvyga tarsi sau, bet ganėtinai garsiai, kad visi girdėtų – jos sakomi žodžiai visados reikšmingi – taré: „O aš nemégstu vaikščioti po prekybos centrus. Geriau knygą paskaitau. Aną dieną labai užsimaniau rudmésių, ponas Alfonsas nuvežė į mišką už trisdešimt kilometrų, kur pernai maišus jų prisirinkom, bet dabar neradom nė vienos. Grįžusi namo prie prekybos centro nusipirkau iš moteriškés. Reikėjo užėiti nusipirkti valgyt ir, išsivaizduokite, grybus palikau ant palangės. Taip susigrauziau dėl tų grybų, o man, vargšei pensininkai, ir pinigų gaila.“

Žinojau, kad vargšė pensininkė prieš dvi dienas pirkó už aštuonis tūkstančius masažinę lovą, ir man buvo truputį juokinga.

Netoliese bažnyčios skelbimų lentoje pamačiau skelbimą:

MALONIAI KVIEČIAME JUS Į DETEKTYVŲ KLUBĄ UŽSIĖMIME TIRSIMĘ BIBLIJĄ

Prisiminiau prieš keliolika metų matytą kur kas skurdesnės išsibaigusios turinio, atrodo, „Tikėjimo žodžio“ išpažinėjų žinią:

ATEIKITE ATEIKITE ATEIKITE Šiandien 17 val. [...] salę

Lektorius iš Vilniaus... skaitys paskaitą
KĄ DIEVAS GALVOJA APIE PINIGUS

Apie visa tai galvojau laukdamas automobilių aikštéléje prie prekybos centro. Jaučiausiai taip, lyg nasruose būtų stovėję aikliai, nes rūkiau jau kelintą cigaretp. Lipdama iš automobilio, ji, nujaudama būsimą mano nekantravimą, pažadėjo apsisukstanti akimirksniu, nes tereikia katei édalui nusipirkti. Stengiausiai nežiūrėti į laikrodį, kuris rodė, kad ji „sukasi“ jau keturiadasminiu minučių. Atvažiavę vėliau, apjauniai jimitę vyrukai krovė į bagažines alaus, mineralinio vandens pakuoutes, krūvas svetimų kraštų vaisių ir dar galas žino ko, grąžindavo vežimėlius, išvairuodavo savuosius mercedesus ir BMW. Pro šalį rūgščiai veidais, tarsi parišti nematomomis virvelėmis, paskui savo negražias žmonas sliūkino vyriškai pelenų spalvos plaukais. Žvitriai praeidavo ilgomis, bene iš pažastų dygtančiomis kojomis ir riestais užpaliukais, žvilgsniais į nėkuri, visu démesiu į mobiliosius merginos iš paneliškų skaitalų žurnalu viršelių. Visi jie apeidavo perėją užėmusias dvi apkūnias kažkā aptarinėjančias moteriškes, kurių mačiau jau atvažiavęs. Žvilgtelėjës dar kartą į laikrodį, nutariau palaukti dešimi minučių ir eiti jos ieškoti. Tuomet pamačiau aukštą, kaukėtą, džinsiniu kostiumu vilkintį vyriškį. Kažkokį keistūjudeisių, tik per sanarius ir juosmenį besilankstanti medinė marijonetė. Veidas taip pat sumedėjęs. Sparčiu žingsniu blaškėsi po aikštélé. Staiga sustodavo, apsisukdavo ir taip pat spėriai nueindavo kita kryptimi, kol vėl sustodavo. Iš gana toli mūsų žvilgsniai susitiko ir jis tiesiai linija patraukė link manęs. Nujaučiau, kuo tai baigsis, tad iškart paruošiai cigaretę. Palinkęs prie atvirio lango pasiveikino: „Žinot, pone, aš dar turiu pinigų. Gal parodusite cigarete?“ Pažarstė delne variokų sauja. „Na, dar grąžiu“, – pasakiau. „Ačiū, labai ačiū. Aš – Vladas.“ Nepuoliu pažindintis, nemačiau tam jokios priežasties, o galiausiai parduotuvės tarpduryje išvydau su trimis krepšiais išeinančią ją.

– Na ir kam? Sakei, kad tik katei pirksci.

– Akcija šiandien. Trys už dviejų kainą.

Tada mane nušvietė vidinė šviesa ir akimirksniu apsisprendžiau būsimajį dar nesukurtą opusą pavadinti „Prekybos centru“. Iš tikslų įėjau labai ilgu keliu.

Kadu kadais A. išsiplepējau, kad man ramybės neduoda muziejaus tema. Muziejaus saugyklose mačiau: akmens amžiaus geltonojo titnago kirvelių ir kaplių (mano žiniomis, mūsų kraštuoje tokios spalvos titnagu néra – pilko, gelsvo, oranžinio, raudono, vyšninio atplaišų atsivežiau net iš Žemutinės Saksonijos); kunigo arnotų, sovietinio atsargos karininko užrašus apie miesto išvadavimą iš fašistų grobikų, praeito amžiaus pradžios ir vidurio grožiui jautrių moterų siuvinėtų staltieselių, naminės varymo aparatai, plūgai, žagrių, artilerijos sviedinio liekanų, kolūkietės ir darbininko spalvingų skulptūrėlių, 50 žalvarinių virduliu (kažkuris įtakingas dėdė juos pelningai pardavinėjo Berlyno sienos griuvimo laikotarpiu Lenkijoje, bet,

sustiprinus valstybės sienas, tai tapo neperspektyvu), per šimtą medinių šventųjų skulptūrėlių, pokarinį laikraščių komplektų ir dar daug ko.

Paskambina, tarkim, iš socialinės globos ar panašios įstaigos, kad senelių prieglaudoje yra nei giminių, nei artimųjų neturinti, ne pirmus metus su angelais besišnekūnuojant senutė. Pensija tvarkingai dedama į sąskaitą banke, bet va jos namelio stogas igriuves. Nutarta namelį nušluoti nuo žemės paviršiaus, paruošti vietą naujai statybai. Gal muziejininkai norėtų pasirinkti ko nors iš senų rakandų? O ten – bac! – pelėsi aptrauktame laikraščių ryšelyje nuo drėgmės sulipe įvairiausią nominalų sovietinai rubliai. Ir jų ten tiek, kad anaïs laikais buvo galima nusipirkti būstą daugiaučiame, volgą ir dar, pavyzdžiu, dviratį. Ateidavo, praeidavo, nueidavo patys įvairiausiai žmonės. Nedrasiai pasibeldė pagyvenusi kaimietė: „Nutekėjau į vyrą namus ant ežero kranto. Vanduo vis išplaudoval molinių indų šukes. Rinkdavau jas, plaudavau, dėliodavau. Turiau pri-rinkusi penkis kiaulių lovius. Jei galite, atvažiuokite pažiūrėti.“ Atvažiavome ir aiktelėjome: renesansiniai kokliai su herbais, scenomis, kuriose susivieniję kiškiai nugali šunis, moli-nės keptuvės. Radusi stambų kaulą, nusuntė pačiam profesoriui Tadui Ivanauskui. Tasai labai mandagiai paaiškino, kad tai tik arklio kaulas, o apie šukes siūlė pranešti archeologams. Anie nei atsakė, nei pasirodė. Praėjus keliems dešimtmeciams, moteris kreipėsi į mus. Ką mes? Ši karta atvažiavo jaunas rūstus archeologas, moteriškei uždraudė liesti šukes, o grįžęs į sa-vio garbią ištaigą aiškino, kad „boba lobią ieškojo“.

Pasirodydavo, dažniausiai po du, įtartinau žvalių asmenų, siūlančių keisti Vokietijos didžiosios infliacijos laikų markes (anuo metu jos tiko tik sienoms kljuoti) į šių dienų vokiškas (dar euro nebuvu). „Tai gal į litus santykii vienas ir vienas?“ Sandériui neįvykus, kažkuris jų svajingai pratardavo: „O mano tetos namuose yra labai gražus senovinis paveikslas. Kalnai nupiešti. Ežeras su meškeriotoju valtyje. Labai senas. Dar nuo vaikystės prisimenu.“

Smetoninė dama pravirko pamačiusi mano kompoziciją su luotu ir amerikoniškų konservų déžute panoraminės ežero nuotraukos fone: „Mano tévelis iš jos valgė tremtyje, o parašyta, kad indelis sliekams... uhuuh!“ Indelį pakeičiau, bet tik artimiems bičiuliams prisitaradavau, kad ir luotas visai ne luotas, o lovys gyvuliams girdytų. Kaip luotas jis figūravo popieriuose, o tai ir yra svarbiausia.

Muziejaus eksponatų, lankytųjų, darbuotojų įvairovė, tarpusavio ryšiai, susiūti baltais siūlais, arba iš pirmo žvilgsnio ryšių nebuvimas mane savotiškai žavėjo ir intrigavo – „uzvėsdavo“.

Visur ir visados beieškant veiksmo priežasčių ir paskatų Algį mano idėja sudomino: „Norid padaryti kaip Lenzas – „Kraštotyros muziejus“?“

Ne, tikrai nenoriu. Skirtingai nei A., nenoriu remtis kokiu nors autoritetu, o šią knygą taip seniai skaičiau, kad kyla abejonė, ar išvis ją esu skaitęs.

Matyt, viskam turi ateiti laikas. Prekybos centralai kažkuo panašūs į muziejus, bet, kitaip negu pastarieji, didžiumai žmonių daug įdomesni dinamiškumu ir įvairove. Svarbiausia, kad jei piniginė leidžia, visko galima įsigyti: duonos, bananų, barbė, makaronų, teffloninę keptuve, cukraus, alaus, muzikinį centrą, dešrelį, pakuotę tualetinio popieriaus, vištos šlaunelių, aušinimo skysčio automobiliams. Vėliau susigraužus dėl dažniausiai veltui išleistų pinigų galima grįžti į tą patį prekybos centrą ir vaistinėje nusipirkti raminamu, kažkuriame skyriuje jau tikrai niekam nereikalingą daiktą, o dar geriau – svaigalų skyriuje degtinės butelį. Tai jau priklausuo nuo depresijos apimtis asmens tapatybės.

Muziejuose pradinukai mokomi pinti vyžas, o čia galima amžinai skubančių mamyčių išprašyti nupirkti šviečiančias ar grojančias šlepetes.

Kažkur aukštai, kairėje, dešinėje – visur skamba sodrus moteriškas balsas:

Akcija! Tik šiandien pas mus galite įsigyti su 40 procentu nuolaida vištų šlaunelių!

Aš esu graži. Visi vaikučiai gražūs. Mano mamytė taip pat graži. Ji perka N prekybos centre.

Visi praktiški žmonės apsiperka N prekybos centruse!

Silpnas balselis eterje per šlagerišką pageidavimų koncertą: „Labai noriu išgirsti Ūdro ariją, atliekamą dainininko Vaclovo Daunoro. Aš jis taip myliu, o girdžiu labai retai.“ Atsakymas: „Miela ponia, jūs skambinate dažnai, bet vis nepataikote. Čia yra populiariosios muzikos koncertas. Skambinkite į „Klasikos“ radiją vakaraus... val. Antra, dainininkas Vaclovas Daunoras Ūdro arijos dainuoti negali, nes tai tenoro partija, o Daunoras – basas.“

Vasarą Livija, važiuodama į kaimą aplankyti nusenusių tėtulių, pademonstravo Krokuvoje pirkas laukutes. Du siužetai – Šv. Jėzaus Širdis ir Gailestingojo Dievo Motina. Abu abrozdeliai – tikras mikroschemų triumfas. Pirmasis įjungtas spin-duliuoja iš širdies centro į kraštus vaivorykštine spalvą gamą. Antrajame švytinti Motinos veidą supa pulsujanti aureolė, o pakraščiai laksto visomis kryptimis spalvoti *čipindeilai* (per-spėju – termino „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ nerastis, geriausia teirautis tolimumą reisų vairuotojui). Jeigu šiai laikai dar būtų išlikusi kokia nors laukinių kanibalų gyvenama sala, koks nors Fidžis, tai eilinis pirkėjas, išigijęs prekybos centre tokį technologinį šedevrą, akimirksniu galėtų visą stabmelių gentį atversti į tikrąjį tikėjimą.

O dabar reklama:

Kamuojā rudeniņė depresija?

Pirk N vaistinėje raminamu, žolelių ekstraktus!
MŪSŲ PREKYBOS CENTRE – RUDENINIS
ISPARDAVIMAS!

BŪK LAISVAS, BŪK LAIMINGAS

Šalia jėjimo mandagiai užkalbina šviesaus veido jaunikaitis pilnu glėbiu storą knygą: „Šiose knygose sudėta vedu išmintis... norint surasti dvasinę ramybę... meditacija ir susikau-pimas...“

Ačiū. Jaučiuosi visiškai dvasiskai ramus. Tik kuo greičiau iš čia. Bet kažkodėl neskubu važiuoti, stebiu pro langą vyks-mą. Iš priešingos pusės atrisnoja trisdešimtmetis su triju dienų barzdiele, nuspriegia nuorūka, prie jėjimo dryžuotoje salelėje suklumpa ir, pamaldžiai užvertęs akis, ima burbuliuoti tik jam suprantamas maldas. Kai pirkęjų bangą truputį nuslūgsta, eina į šalį parūkyti. Verčiantis tokia veikla priklausomybė nuo rū-kymo tai jau tikrai yra labai žalinga.

Šiajakt vėl neišsimiegojau.

Tas nervingumas ir nemiga visai pribaugia mane!

Geriamieji lašai X švelniai ramina mane MIEGOK RAMIAI

Etryje kupinas tragizmo moteriškas balsas:

– Esu šeimos gydytoja... Dėl įtempto darbo mane nuolat kankina virškinimo sutrikimai. Kolegos gastrologai patarė vartoti a-a-a lašus.

Balsas iغاuna įėjos ir džiugesio:

DABAR VISUOMET SU SAVIMI TURIU A-A-A A-A-A MAN SUTEIKIA PASITIKĖJIMO SAVIMI!

Vanda prasitarė, kad susierzinusi, susinervinus, apimta depresijos nevalingai pasitikrina piniginėje grynuosis, banko korteleis ir, žiūrėk, pasijunta stovinti priesais slankiojančias du-ris po švytinčiu megštamo prekybos centro logotipu. „Jėjusi vidun, pamirštu viską – vaikščioju, žiūriu, liečiu. Viskas, kas bloga, nuplaukia, pasimiršta.“

Nesigėdyk savo priklausomybęs, – sakau. – Jeigu padeda, kodėl gi ne?

Norime to ar ne, bet visi esame proceso, vadinamo globalizacija, dalyviai. Vaikystėje tėvas populiarai aiškino socializmo esmę: „Visi režimai savo visuomenėse stengiasi išlaikyti nuolatinę parengtį. Tam skelbiami penkmečiai, kurie panašesi į karines operacijas negu į ūkio vystymo planus, sugalvojama vis naujų šukų. Kai ipranti, atrodo, kitaip ir būti negali.“ Mano tėvas nesulaukė sistemos, kuri net didžiausiemis optimistams atrodė amžina, žlugimo, todėl negalėjo net įtarti apie totalaus unifikavimo, patobulinusio paveikos žmonijai metodus, egzistavimą.

Užduotis sau – rasti esminius šių šukų skirtumus:

Ekonomika turi būti ekonomiška (L. Brežnevai).

Kelk savo dvasią į naujas aukštumas, padék prisikelti kitims (A. Valinskas).

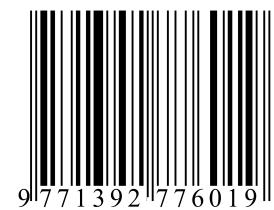
Geri kaimynai palaiko gerą ryšį (autorius nežinomas).

Viduramžiais virš kiekvienos gyvenvietės stiebėsi bažnyčios bokštai. Miestams plečiantis, taip pat daugėjant bokštų, hierarchijai (gal konkurencijai?) reikėjo didingesnio, išpūdin-gesnio statinio – katedros.

Netgi nežinant realybės, galima išprotauti, kad naujasis tikėjimas taip pat prasosi savųjų katedrų – hipermarketų, akropolų. Bet jie jau pastatyti. Kai ipranti, kitaip ir būti negali.

KARTU MES GALIME DAUGIAU!

KOSTAS POŠKUS

Redaktorė: Giedrė Kazlauskaitė

(gkazlauskaita@gmail.com).

Kalbos redaktorė: Audrė Kubiliūtė.

Maketas: Zita Remeikienė.

Paveldas: Juozas Šorys.

Teatras, kinas: Jūratė Visockaitė.

Direktorius: Žydrūnas Drungilas.</p